

KRONIKA

OBCE

TEPLIČKA

Prehľad dejín Tepličky Napísal Matúš Pajdušák , dekan - farár v Markušovciach.

Malé dediny v zátiší sveta nevlivali na širšie záujmy , boli ony iba nástrojom svojho zakladateľa zemepána, preto ich osudy sú zahrnuté do dejín ich zemepánov. Tak nemôžeme nazrieť ani do dávnovečnosti Tepličky, kým sa neoboznámime s pradedami Máriássých, ako zakladateľmi Tepličky.

Autochtonnými obyvateľmi lesa „Seps“ , „Spiš“ zvaného boli Slovania. Už v XI. storočí zaujávali ho už Maďari. Najmohutnejšími veľmožmi týchto maďarských kopijníkov boli predkovia Marássych. Prvý vystupuje na dejišťe v Markušovciach pod menom „Gola“ alebo „Gala“. Jeho zeme so sídlom Markušovce rozprestierali sa až po riekku Hnilec a na gemerskej strane patrili mu hrady Brzotýn a Krásna horka so zámockými dedinami, bol pokrevný s gemerskými Bebekovcami. Na spišskom území pri svojom sídle založil obce : Brusník / pri Eschseifen /, Stojany /pod Skalkou/, Šág /dnes Šestnástka/ a Kozma /pod Blaumontom/. Nie je bez základu náhľad, že už on dal budovať kostol vo svojom sídle a postavil ho pod ochranou sv. Michala a preto obec volala sa Svätý Michal, terajšie meno dostala po jeho synovi Markovi, pretože obec Tatarmi zničenú zase vystavil. Tento Marek mal šesť synov : Batysa, Mikuláša, Petra, Marka, Michala a Jana. Zpomedi nich najväčší zástoj hral Batys, ako to hneď uvidíme. Tu však treba spomenúť, že po pliene tatarskom kráľ Bela IV. Vyslal grófa tunajších Nemcov, menom Jordana do cudzozemska hľadať nemeckých kolonistov zvlášť baníkov pre vyhubený Spiš. Jordan doviedol mnoho Nemcov z Moravy zvlášť z Jihlavy, z hlavného banského mesta, a usadil ich na územie terajšej Novej Vsi , kde ležaly už menované obce. Nemci nimi založenú novú ves po starej dedovizni nazvali Iglavom, čiže Iglavom.

Nová kolónia na území spišskej Iglavy bola už sama sebou priťažlivým bodom pre susedné slovanské obce, lebo právne postavenie kolonistov bolo o mnoho lepšie, než domáceho obyvateľstva, a preto oné dediny, vábené privilegiami Nemcov, vtiahli do novej nemeckej vsi, a tu utvorily národnostný dualizmus : Nemci totiž mali svojho plebana a rychtára so senátom, lež v senáte sedeli aj rychtári zaniklých obcí Mariássých, a tým obciam vystavilo mesto i kostol so slovenským duchovným /terajší slovenský vikariát/. To dalo príčiny na mnohé a dlhé trenice s rodom Marássých, to dalo i podnet tým dlhým pravotám, ktoré sa začaly r.1295 a tiahli sa až do XVII.st, lež bez výsledku, rod Mariássých nevyhral spor, lebo priazeň kráľov a sudcov bola na strane Nemcov.

Spomenuli sme už grófa Batysa. Listina z r. 1264 / 23.júl / hovorí o nešťastne skončenej válke oproti Otokarovi českému, do ktorej sprevádzal kráľa Belu IV. aj Batys, ktorý bojoval v plukoch kráľoviča Štefana. Po nešťastnej bitke Batys doniesol kráľovi radostný chýr, že kráľovič šťastlivo vyšiel z boja. Kráľ Batysovi daroval zato lesy „Chetene“ - „Čatina“ , kde založil obec „Batysovce“ na nemeckom práve.

Priestor, vyznačený prisťahovalým osadníkom z Iglavy nezodpovedal počtu Nemcov, bol iba strediskom a východiskom nového kolonizačného prúdu na okolie Eliáš, syn Jordanov, osadil niektoré rodiny z oných Nemcov do slovenskej obce : „Villa Ursi“ „Obec Medveďa“ zvanej ktorá zriadená na nemeckom práve, dostala po jeho mene meno „Eliášovce“ čiže „Iliášovce“. A

tak prešli ku výhode nemeckého práva aj iné čisto slovenské obce, ako : Smižany, Tomašovce, Odorin, Kurimjany, Harichovce atď. Nemci, pretože nemali dost' zeme, vľahovali sa i do susedných chotárov, a to bolo príčinou mnohých krvavých bojov. Batys, ktorému Nemci už zaujali dvory čiže obce : Brusník, Stojany, Šág a Kozma, aby sa mu ešte ďalej nevtierali do majetku, lenže starostlivý otec jeho obával sa toho, že to podujatie môže zapríčiniť škodu i otcovskému majetku markušovskému, veď často sa stáva, že osadníci, keď im pozemok alebo okolností nezodpovedajú, prenesú sa inde, no a potom vyhľadávanie a otváranie baní je spojené s výdavkami, a to často bez výsledku, a preto otec pred odchodom svojich dvoch synov v prítomnosti kráľa Štefana - roku 1270 uzavrel so svojimi synami nasledujúcu smluvu : Dvaja najstarší synovia idú za hranicu pre rozmnoženie svojho majetku / gratia verum acquirendarum / , keď sa im vec podarí, na tom zisku nemajú účasti mladší bratia ani otec, lež stav otcovského majetku ostane neporušiteľný, v páde, že nedocielia úspechu, majetok mladších bratov nemá byť obťažný. Po tejto smluve vybrali sa na cestu. Ich cestu môžeme sledovať. Chodili po okrese novotargskom, kde pastierstvo bolo rozvinuté. Najstaršie pastierske osady boli : Šafláry, Waksmund a Klikušova. Osada Šafláry boli trhovým centrom oviec, preto jej dali Nemci i meno Schafflages = Stan oviec, neskoršie trhovým miestom oviec a produktov pastierskych stal sa Nový Targ. To územie bolo obydlené Rusinmi. Z týchto Rusínov dovedli tí dvaja bratia do Spiša na svoje územie a nimi založili osady : Tepličku, Závadku a Poráč.

Aby sme pôvodnú kolisku, ba i rodiny vystaľovalcov zo starej dedovizne do Tepličky ešte bližšie určili, treba nám porovnať i pôvodné tunajšie priezviská s onými v starej vlasti. V Tepličke prichodí najstaršia rodina pod menom „Tyl“ , bola to šoltýsska rodina a dávala Tepličke i kňazov; kňazstvo v nej prechádzalo z otca na syna; keďže otec - kňaz sám vchoval a vyučil syna za kňaza, o veľkej vzdelanosti pravda tu nemôže byť reči. Z tejto rodiny pochádzal onen Tyl, ktorého listina z r.1345 spomína ako správcu chrámu / rector ecclesiae / v Tepličke. O ňom bude ešte reč.

Tylov však najdeme i v starej vlasti za spišskou hranicou z poľskej strany Pienín. Oni boli už i tu kolonizátormi toho vidieku; meno svoje zvečnili na dedine „Tylmanova“, kde je pôvodné meno iba predĺžené nemeckou koncovkou „mann“. Roku totiž 1336 kňažná Salomea robí smluvu s „Tylmanom“ o založení dediny, ktorá od zakladateľa dostala meno Tylmanowa; leží ešte z tej strany Pienín.

Prví obyvatelia týchto lesov boli teda Rusini; bývali v troch skupinách roztrúsené na horských polanách a pašienkach, na takzvaných „holiach“. Zem len vyrúbavaním a klčovaním lesov pripravovali na oráčinu.

Rok založenia Tepličky pripojíme teda ku tejto ceste oných dvoch bratov, Batysa a Mikuláša; vznik obce padá teda na rok 1270. Obec sa menovala po mene svojho zakladateľa : „Batysovce“. Vtedy jedna v lese „Chetene“, a druhá táto pri Markušovciach. Aby ich rozoznali, poslednej dali ruské meno „Thoplica“ po teplej vode, ktorá nezamrzne ani v zime; v ostatných starých listinách však označuje sa často obidvoma menami, tak na pr. r.1345 prichodí takto : „villa Thoplica quae alio nomine villa Batiz appellatur“ t.j. obec Thoplica, ktorá sa iným menom aj Batizovcami menuje.

Tu ešte pripomneme, že Batyz v spomenutom roku dovedol aj Nemcov a nimi založil obec „Wagendrussel“ - Vondrišiel. Šoltýs Vondrišiel menom Pekold, keď už vyšla osadníkom 20 ročná lehota, r.1290 s Batyzom, Mikulášom a Markom robí smluvu a zakladá už novú banskú osadu v Hnilci na nemeckom práve s 20 ročnou lehotou. Onen Batyz, že udatne bojoval proti nevernému Rolandovi, zámockému županovi a v tom boji bol na ramene ťažko i poranený, dostal od kráľa za odmenu dediny : Matejovce a Žalong / Žaloba /. Prvá leží pri Hornade, meno druhej zachoval už iba jedon hon v „Soulagovej doline“. Od doby keď sa nemeckí kolonisti prisťahovali na územie terajšej Novej Vsi, od r.1250 Batyz so svojimi bratmi stále zápasili s Nemcami, bo vľahovali sa mu do chotárov. Nenávisť nielen Mariásovcov, lež i všetkých zemanov a domácich obyvateľov oproti Nemcom rástla pre ich ziskuchtivosť so dňa na deň a

spišský prepošť, tiež sám Nemec, ešte olej lial na oheň, keď svoju dežmu dal Nemcom do prenájmu, lebo vybrali ju od domorodcov neuprositeľnou prísnosťou. Povstala z toho celá vzbúra proti prepoštovi a Nemcom. Batyz a Mikuláš, a za nimi všetci zemani odopreli dežmu prepoštovi, až sám arcibiskup ostrihomský ich r.1290 smeril, no len takým spôsobom, že prepošť musel podpísať podmienku, že už viac nedá Nemcom do prenájmu svoju dežmu.

Spomenutý rok je pamätihodný pre markušovskú faru. Do r.1290 bola ona parochion, totiž odvislou od kapitúlskeho kostola; jedon z kanonikov bral z nej dežmu a platil kaplána, ktorý tu uradoval. R. 1290 fara stala sa už plebaniou, mala totiž už svojho plebana, ktorý mal i dežmu. Ktoré osady prislúchaly do farnosti markušovskej? Tie nám udáva listina z r.1311: sú to krom obce Marka - Markušoviec, osady iného Marka / dnes Markus - brunnen /, osada Štefana / dnes Čepanovce /, osada synov Menhardových, ktorí mali dedinu „Žalong“, a konečne dvory synov Bruna alebo Brema na území terajšieho Odorína. V tejto listine neprichodia už ani dediny: Brusník, Stojany, Šag a Kozma, ale ani osada Teplička. Lebo predošlé vtiahly sa už do novej nemeckej vsi, a tá posledná bola rusnácka obec. A všetky spomenuté tri rusnácke obce mali osobitne svojho kňaza.

Pri dohode bratov o rozdelení dedictva Teplička pripadala Jánovi, bratovi Batyzovmu, a tu jeho potomci bývali až do konca XV. Stoletia.

Aby sme udalosti tunajšie lepšie porozumeli, podám rodokmeň Máriássych v Tepličke bydliačich

Gola čiže Gala
/
Marek
/

/ Batyz, Mikuláš, Peter / ináč i Doud /, Marek, Michal, Ján / Kassan / z Thoplice /
/
/ Ján, Tomáš, Marek, Mikuláš, Štefan, Stanislav, Jakub /
/ +1345
Peter
/

/ Stanislav, Marek, Štefan, Anton, Ján, Klement, Mikuláš, Ján/
1413 / 1413 1413 /
Barbara / Ladislav, Ján/
muž: Peter Ponček z Milíc, ktorý r.1469 ozbijal kostol v Tepličke

Meno „Batz“ je krstné meno, skrátene z mena „Baptista“ t.j. Krstiteľ, totiž Ján Krstiteľ. Marek mal dvoch synov Jánov, najstaršieho menoval Batysom / Krstiteľom /, najmladšieho Kassianom po mene Sv. Jána Kassianského, opáta kláštora v Marseille v V.storočí. Nás zaujíma historia rodiny toho Kassiana, lebo jeho potomci sa tu v Tepličke vykolísali a preto ich dejiny vrhnú svetlo i na celú obec, ktorá svoju historiú len ním začína.

Keď si osadníci vystavili príbytky, Ján Kassian dal hneď budovať aj kostol s drevenou povalou na česť Sv. Juraja a potom i byt pre kňaza. Pôvodný kostolík tvorí dnes svätyňu kostola, lebo loď bola pristavená koncom XIV. Storočia ku prvému kostolíku. Kostolík mal nad dverami háky, na ktoré pripevnili šiator, ak väčší zástup sa neumiestnil v kostolíku: taká bola obyčaj tej doby na Spiši.

Že Ján Kassian postavil kostol a obec pod ochranu Sv. Juraja, to má tiež svoje odôvodnenie v životopise jeho nebeského patrona: veď sv. Ján Kassianský bol opátom v Kláštore sv. Juraja v Marseille.

Osadníci si priviedli ruského kňaza, neplatili mu dežmy, mal iba niekoľko rolí a štolu. Kňazský úrad u Rusnákov obyčajne prechádzal z otca na syna, ktorého kňaz otec vyučil za kňaza, o väčšej vzdialenosti tu však nemôže byť reči. Líšili sa od pospolitého ľudu iba tým, že znali čítať a snád' i písať a v tom umení cvičili aj zámožnejších.

Jánovi Kassianovi patrila nielen Teplička, lež mal podiel na celom majetku svojho rodu v Batyzovciach, v Markušovciach, vo Vondrišľu a na dôchodkoch baníctva. Jak hojne prevítalo tu baníctvo, dokazuje to listina z r.1312, kde nášho Jána a jeho brata Michala zapravotí brat Mikuláš za triročné užívanie svojho podielu v niektorých baniach a žiada odškodné 226 mariek. Bol to obnos veľký, veď jedna strieborná marka mala v sebe 4 fertá / floreny / , jedon floren 14 grošov, za 1 groš bolo možno kúpiť dve ovce. Právom môžeme teda predpokladať, že už tento bohatý patron Ján Kassian dal liať oné zvony pre Tepličku a Goldbach u najchýrenejšieho zvonárskeho majstra Konrada v Iglove, ktoré spomína listina z r.1469, veď z tej doby sú aj zvony v Markušovciach a v Batysovciach. Listina z r.1330 spomína správcu majetkov tohoto Jána Kassiana pod menom „Šundurlo“ / Chundurlo /; tohoto totiž roku istý Michal, syn Detrika z Čoltova v sobotu pred nedeľou „Invocabit“ vo sviatok sv. Mateja apoštola za bieleho dňa podpálil stodolu Kassianovu a tam zhorelo mu 80 krížov jačmeňa a dvadsať vozov sena; urobil mu škody na 12 mariek. Tú vec vyrovnala Kapitula v Jágrí 2.júna toho istého roku. Jána posledný raz spomína listina z r.1336, keď batyzovský podiel istého Michala Kayula, ktorý zomrel bez potomkov a pochádzal z rodiny Jánovej, pripadol Jánovi Kassianovi.

Ján mal sedem synov : Ján, Tomáš, Marek, Mikuláš, Štefan, Stanislav, Jakub. Spiš vo XIV. storočí požíval tichý pokoj, hoci prvé desaťročie bolo búrlivé, kým kráľ Karol neporazil roku 1312 Matúšovcov pri Rozhanovciach, kde spišské banderiá dopomohly Karolovi k víťazstvu, lebo celý Spiš bol zaň. Banderiá Máriássych bojovali pod zástavou s obrazom Panny Márie, od ktorého i meno dostali. Takto bojovali i za kráľa Žigmunda proti Turkom r.1389. Ba keď Murad vtrhol do Srbska a Bajazed do Rumunska, oni i tam pomáhali v boji a v porážke Turkov. Listina kráľa Žigmunda zveľbuje Petra, syna Markovho z Markušoviec, z našich tepličanských Máriássych Jána a Štefana, potom spomína ešte dvoch synov Ladislavových z Jamníka : Blažēja a Mikuláša, mlčí však o poddaných, ktorí týchto bojovníkov sprevádzali do boja. Ináč táto doba bola časom tichej práce, keď rod Máriássych rástol hodnotou a bohatstvom.

Pomer osadníkov k panstvu. Povinnosti a práva valasko-ruských osadníkov označuje takzvané „valaské právo“, latinsky „jus valachale“. Boli oprávnení pásť svoje stáda na území svojho panstva. Náčelník valachov nosil meno „vojvoda“, mal od panstva predpisy, dľa ktorých spravoval svoj úrad. Jeho povinnosťou bolo opatrovať hranice panstva, chrániť a brániť ich proti úkladom nepriateľov, zlodejov a lotrov, preto chodil ozbrojený a dľa potreby ozbrojil aj svojich valachov. Dbal o to, aby valasi vyrábali dobrú bryndzu a vyvážali od každej dojky panstvu desať libier syra. Mal chovať na salašoch kopovcov na pol'ovku a panstvo sprevádzať so svojimi valachmi na honbu. Pre túto službu staré listiny nazývajú Tepličanov aj „honcami“ a „psiarmi“ latinsky „caniferi“ Máriášovcov.

Povinnosť hájiť chotáre panstva spôsobila Tepličanom mnoho ťažkostí; veď už bolo spomenuté, že Nemci iglovskí vždy hlbšie vťahovali sa do chotárov Máriássovských; z toho povstali svady, nesváre, bitky a pravoty, v ktorých hlavnú účasť mala Teplička. Ťažko tu ktorý si privlastnili hospodárskym opanovaním lesov, ničičích lesov, bez majiteľov. Nemci zas boli kráľmi volaní na zaistené zeme. Pravoty začali sa už r.1295 a tiahly až do XII. stoletia, lež bez výsledku, lebo priazeň kráľov a sudcov bola na strane Nemcov a Máriássovci na svoj aviditný majetok nemali kráľovskej darovacej listiny. Išlo tu o majetky pri potôčku Brusník alebo „Eschseifen“, kde bola obec „Brusník“, a o zeme pod Skalkou, kde ležala obec „Stojany“; tieto zeme a lesy nárokovali si Tepličania ako poddaní Máriássovcov, a keď sa starali o záchranu záujmov svojich pánov, zastávali aj svoje záujmy. K týmto sporom svojím časom sa navrátime.

Zaľudnatenie celého územia Máriássych bolo už za Batysa skoro dokončené. Viac dôchodkov donášalo však baníctvo ako roľníctvo, preto viac starosti venovali baníctvu. Rozkvet baníctva

hlásali nové haviarske obce : Koterbachy, Goldbach / za vrchom „Babina“ /, r.1290 založený Hnilec, Stranka, atď. Cesta do Gelnice, hlavného to banského mesta na okolí, viedla cez Koterbachy, tu bol aj colný úrad; avšak r.1345 prenesený bol do Goldbachu, susedný to dediny nedaleko Tepličky, dnes už nejestvujúcej. Za doby Batysa bol vystavený v Markušovciach hrad na ochranu krajiny. Po tatarskej pohromy totiž od strachu pred Tatarmi rástli hrady na Horniakoch sťa huby po dáždi. Tak dovolil kráľ Ladislav IV. aj Mikulášovi z Markušoviec r.1284. Že zámok spojený len mostom s vežou, to uzavrieme z toho, že Levoča ešte r.1507 protestovala promu tomuto spojeniu. Na stavbe hradu pracovali všetky dediny Máriássovské, teda aj Tepličania cez viac rokov. Batys, ozdoba to rodu Máriássych r.1308 už nežije. Roku 1345 syn Batysovho brata Jána Kassiana Mikuláš so svojimi bratmi : Markom, Jakubom, Stanislavom, Štefanom a spolu so synmi markušovského Štefana založili ešte jednu obec, Sv. Peter zvanú. Ten Mikuláš, syn Kassianov leží už r.1345 na smrteľnej posteli, vyspovedá sa svojmu spovedníkovi Tylovi, správcovi kostola v „Thoplici“, ktorá sa iným menom i obcou Batisovou menuje, a potom robí pred ním ústne svoj testament, ktorý Tyl 8.apríla t.r. diktuje spišskej kapituli. Zomrel bez potomkov, majetok svoj poručil synovi svojho brata Marka, Petrovi.

Za doby tohoto Petra badať na Spiši neobyčajný ruch v stavaní gotických kostolov. To staviteľstvo dostúpilo vrcholu dokončením podivuhodného chrámu levočského r.1392. Staviteľ mal tu dosť príležitosti vychovať a utvoriť staviteľskú školu z tunajších síl; títo po stavbe levočského kostola rozišli sa po Spiši stavať nové podobné chrámy. Tak chrám novoveský je dielom tejto školy. Súčasne dal tu pristaviť ku kostolu i kaplnku iglovský farár Hemik / 1392 - 1398 /. Majstri levočskej školy stavali menšie gotické kostoly aj po dedinách; tlak klenby v nich preniesli na jedon stlp. Takéto dvojloďové kostoly z tej doby sú početné. Na Spiši ich bolo vyše 30. Pred gotikou, ako už bolo spomenuté, Spiš znal len malé kostolíky s drevenou povalou, majstri spomenutí utvorili z nich svätyňu a k nej pristavili vysokú loď s gotickou klenbou.

Tento ruch v gotike povzbudil aj patrona Petra so synmi a Tepličanov, aby podobným spôsobom rozšírili svoj kostolík. Starý kostolík prerobili na svätyňu, pristavili k nej novú loď a ozdobili ju vežou. Dobu dokončenia tejto stavby označuje letopočet vyrytý na kameni na veži, je to totiž rok 1424. Pamiatku vtedajších kamenárov zachováva ešte kamenný portál, nájdený pri rozširovaní kostola r.1910 zamurovaný v stene lodi. Iné pamiatky, ako oltáre a maľba z tejto doby už neprešli na nás.

Onen Peter mal za manželku Dorotu, dcéru Štefana Berzeviczyho. Tá však je už r.1415 vdovou. Títo mali osem synov : Stanislava, Marka, Štefana, Antona, Jána, Klementa, Mikuláša a Jána. Rodiny markušovských a teplických Máriássych boli už tak rozvetvené, že sa pri rozdeľovaní dedictva vadili a pravotili. Zemanská obec Markušovce mala krom jarmokov svoje týždenné trhy, kde kupci predávali svoje tovary buď pod holým nebom, buď v krámoch. Tieto týždenné trhy, kde sa platí aj prívozná, krámy a búdy, potom jatky a mlyn spomína už listina z r.1352. Tu mali svoj krám aj tepličanskí Máriássovci, lež závistlivá rodina markušovská chcela sama využiť celé právo jarmoku a trhového. A to previedla aj násilím. R.1409 synovia tepličanského Petra : Ján, Marek, Stanislav podali ponosu na synov markušovského Mikuláša Antona, na Jána, syna Mikuláša z Kišfalvy / Kišovce / , Petra Šoldnára z Čepanoviec, syna „Mariáš“ - a menom Ladislava a jeho synov : Jakuba, Benedikta a Juraja, že im krám na tržišti v Markušovciach sborili, oborili sa i na ich poddaných, ďalej že im odviezli z Goldbachu i seno a vypásli aj lúky a tým zapríčinili im škody na 50 zlatých. 12.augusta 1409 bolo vyšetrovanie v tej veci. Vrchnosť Spišskej župy zistila, že žaloba vo všetkom skutočnosti zodpovedá. Keď sťažovatelia nedostali náhrady za škodu, obrátili sa aj na kráľa Žigmunda, ktorý 31.augusta r.1411 naložil spišskej Kapituli, aby previedla vyšetrovanie. Kapitula 11.septembra oznamuje kráľovi, že vyšetrovanie dokazuje pravdivosť ponosu; avšak obžalovaní nevšimli si ani kráľovskej upomienky, ba v zime odviezli spomenutým bratom ešte aj medveďa, ktorého na poľovačke zastrelili; ba ešte aj ubili jedného z ich poddaných z Batizoviec. Pred kráľa prišlo aj toto násilie, preto 1.januára 1412 naložil kapituli i túto vec, lež sporné veci v tomto rode boli už tak zapletené, že ťažko bolo

vyniesť rozsudok, ktorý by uspokojoval obe strany. Konečne 16.januára hlási už Spišská kapitula kráľovi Žigmundovi, že sa už stala dohoda v rode Máriássych. Podelila tedy medzi nimi majetky v nasledujúcich obciach : Markušovce, Teplička, Goldbach, Žaloba, Zavada, Vondrišiel, Lieskovany, Batizovce, Gerlachov, Stranka, ktorá už zanikla; majetky v „Pariži“ / Hnilec / drží taverník Ján Máriássy z Plešivca / Pelsocz /. Menšie pravoty mali ešte synovia Petrovi r.1416 a 1425, v poslednom roku delili sa na šoltýsstve v Batizovciach.

Keď sa rozvetvená rodina Máriássych medzi sebou aj pravotila o rozdelenie dedictva, v sporoch však proti Novej Vsi pokračovali jednotne. Spomenutá bola už pravota z r.1295, keď 19.mája v prítomnosti grofa Helberanda Nagy-a, grofa Arnolda Kiš-a, Kunch-a syna Galla a grofa Jána Turka Kapitula ústala pochybné a neisté chotáre. Od tej doby nebolo roka, žeby neboly povstaly nesváry, svady o hranice; išlo tu menovite o zeme na Brusniku. Konečne kráľ Žigmund, aby už koniec urobil ďalšiu nesvárom medzi markušovskými zemänmi a iglovskými mešťanmi, na prosbu iglovského rychtára Žigmunda Raybera vyzval r.1412 Spišskú Kapituľu, aby vykonala chotárnu reambuláciu s nasledujúcimi úradnými osobnosťami : kanonik Kristián, levočský rychtár Peter Jurk, okresný grof Jakub Rissdorf, Ladislav z Vilkoviec, Peter Henrik Donawitz, grof spišského zámku, potom Peter z Iliašoviec, Mikuláš Knoblach z Podhradia, Krisilin z Harichoviec a Human z Odorina, rychtári uvedených obcí. Prítomní boli z Máriássovcov : Ladislav, syn Mariáša, Anton, syn Mikuláša, Ján syn nášho Petra a Jakub, syn už menovaného Ladislava. Komisia postavila pri obchode chotára mnoho medzníkov. Prvý kopec postavili od východu na lúke, kde tečie Lučbach a kde sa schádzajú chotáre Odorina, Harikoviec, Markušoviec a Iglova, potom idúc smerom ku západu a schýliac sa k novoveským oráčinám popri spomenutej lúke, ktorá sa volá Reem, postavili druhý kopec, potom stále vystupujúc až na vrch „Berch“ až po cestu, ktorá vedie z Iglova do Markušoviec, zasadili dva kopce na iglovských oráčinách. Potom od toho štvrtého medzníka chýliac sa k menovanej ceste k západu na neoranej roli „Drisch“ zvanej upevnili piaty medzník, potom stále zostupujúc až ku Hornádu; niečo odbočiac k západu položili tri nové medze, potom prekročiac Hornád pri Cyseyfen / Es - seyfen / iným /smerom / menom Brusník urobili nový medzník zo zeme a kamenia, obnovený dľa starého. Potom prejdúc menovaný potôčik a stále idúc k poludniu medzi dvoma vrchami na ľavej strane v doline a na úpäti vrchu popri lúke až ku vrcholu a koncu ľavého vrchu, zasadili šesť nových kopencov obnovených vedľa starých. Ďalej pokračovali v tej práci na druhý deň. Za hrebeňom spomenutého vrchu Reem na ľavej strane na tom vrchu medzi vrbami chyliac sa trochu rovnejšie k poludniu medzi potôčkom Brusník, ktorý tečie z územia Batyzoviec / Tepličky / okopali jeden kopenc podľa nájdených dvoch starých.

Potom pokračujúc a priamo vystupujúc strmou cestou k čiernemu vrchu „Sshwarzenberg“ zvanému k poludniu naproti dvom jedliam stojacim na vrchole toho vrchu až po najvyššie miesto, medzi stromami obnovili tri nové medzníky podľa starých. V treťom starom medzníku stojí v strede lipa. Potom išli prsto vyššie na vrchol toho čierneho vrchu, kde stoja zľava oné dve vysoké jedle : tam sú dva medzníky z kamenia. Potom priamo k poludniu ako sa prejde jednou dolinou k vyššiemu vrchu Luxland, stojí na vrcholu tej hory nový medzník pri lipe vedľa starého medzníka. Potom chotár zostupuje s toho vrchu a prekročí veľkú dolinu, kde na pravej strane medzi hustými stromami vyviera pod jedným vrchom potok Brusník, ďalej príde zľava šliapanou cestou k vrchu Isenbach, iným menom Altenberg, kde stojí nový kopenc vystavený vedľa dvoch starých nájdených : medzi starými stojí veľká jedľa. Potom sa zostupuje veľkým úbčím do doliny „Eisenbach“ kde kedysi boli bane na meď; tu sú vystavené dva veľké kamene : jeden zľava, ako medzník od Markušoviec, druhý zprava od Iglova.

Potom zostupujúc cestou od pravého kameňa cez hustý les príde sa na miesto „Krigh“, kde kedysi boli bane; tam je jeden medzník pri starých tu nájdených. Odtiaľto sa sostúpi k vode „Brighseifen“ medzi dvoma vysokými a veľkými vrchami, z ktorých jeden zľava Hunnenberg zvaný je určený na medzník od Iglova. Potom prekročiac tieto vrchy a idúc dolinou, v ktorej leží voda Krieghseiffen, na ľavo k poludniu vo veľkom lese a pridúc na koniec lesa a vrchu ku potoku

„Veľký Hnilec“ , spravili nový medzník pri jednom veľkom a širokom strome „Ohoru“ „Javor“ zvanom. Potom sa chotár skrúti trochu k západu jednou dolinou a vystupujúc príde na cestu, ktorá ide stredom vrchu; nad cestou sú zprava k vrchu staré medze z piesku a kamenia. Potom sostúpi sa pod tú cestu zľava a príde sa k potoku „Veľký Hnilec“, k veľkému objemu tejto rieky, ktorý obeh volá sa obyčajne „Die grosse Kier“. I tu je postavený nový kopenec.

Aby sme dôkladnejšie rozumeli listinu, treba rozlúštiť v nej mená vrchov a potokov. Lučbach prichodí v nej pod menom Leutschbach t.j. Levočský potok. Vrch medzi Iglovom a Markušovcami listina značí jednoducho „Berch“, t.j. Vrch; vtedy ešte nemal mena „Kudelberg“ a „Šibenec“. Veľká neobrobená zem „Drisch“ rozprestierala sa nad zaniklou obcou „Stojany“ nad Skalkou k ceste markušovskej; tvorila ona kedysi majetok Máriássovských obyvateľov v Stojanoch, keď sa však títo vtiahli do mesta, ostala neobrobená. Rástla ma nej drišťala / drišťal /, latinsky : berberis vulgaris, maďarsky : keseru galóca, sóskafa, nemecky Berberstande. Od slovenského drišťala Nemci nazývali ju skrátene „Drisch“ „Driš“. Po chotarnej reambulácii Nemci ju podelili a predali, najväčšiu parcelu odkúpil Peter Kudel; jeho meno udržuje vrch „Kudelberg“. Tepličanom išlo najviac o túto zem „Driš“, pre ňu sa hlavne vadili a bili s mešťanmi. Meno potoka Eschseifen pozostáva zo slova „Esch“ alebo „Asch“ a označuje lejára, stápača v topiacej peci, a chce vyjadriť to samé, čo i slovenské slovo „Brusník“, odvedene od nemeckého slova „broseln“ - drobiť, troliť, sú to totožné výrazy z banického života. Staré slovo nemecké „seife“ je terajšie „Metallwasche“ t.j. miesto na mytie rudy. Eschseifen je teda miesto, kde brusník myl rudy. Na mieste nášho brusníka stála kedysi obec „Brusník“. Iné mená v listine udané udržujú sa až posavád.

Listina teda označuje chotár od lučbašského mosta ku Kudelbergu nad kaplnkou pri markušovskej ceste, ktorou idúc asi od šibenice spustí sa ku potoku Brusník, ním ide vrchami : Schwarzberg, Luxland, Altenberg až po potok „Hnilec“ .

Lenže pravoty tým chotárnym pochodom sa neskončili, ba ešte horšie vzplanuly; veď iglovský rychtár už v nasledujúcom roku /1413 / podáva ponosy na batysovských /Teplička/ zemänov, že svojimi Tepličanmi zaujali veľkú časť lesa zvlášť na Černejhore a tam pália uhlie. Tie ponosy poslal 8.júla jasovskému konventu, 12.júla spišskej Kapituli, 13.novembra županovi, ba i poľskému kráľovi, ktorému mesto bolo už založené a tu vykladá, že nebudú mu ani dane platiť, ak budú vyrušení v dražbe svojho majetku.

Poľský Wladislav spišskému grófovi Petrovi kázal poskytnúť im ochranu pred tepličskými zemanmi. Zemanov napomínal i Žigmund i spišská Kapitula r.1414, lež márne, bez výsledku, lebo oni sporné zeme považovali za svoje. A opravdu ťažko bolo tu urobiť koniec sporom, ako to dokazujú aj protivné rozsudky. R.1419 sišiel sa kráľ Žigmund v Iglave s poľským Wladislavom. Tu na stále sťažnosti mešťanov kráľ znovu vymenoval novú komisiu na opravu hraníc. Tá však vždy našla námietky a odkladala reambuláciu zvlášte preto , lebo nevedela objasniť a zistiť stav vecí. Konečne 12.augusta 1420 usniesli sa protivníci, že celú záležitosť predložia spišskému prepoštovi, nech ôsmi sudcovia pod jeho predsedníctvom vynesú spravodlivý súd. Prešlo však 15 dní ustanovených na vynesenie rozsudku, ale ku rozsudku neprišlo. Medzitým Máriássovci jako skutoční držitelia dali aj počas sporu rúbať lesy, orať role a vypášať pašienky, hoci bolo to predmetom sporu. Protiobžaloby boli na dennom poriadku a s nimi aj nešváry a roztržky. 15.mája na prosbu synov Petrových Jána, Stanislava a Marka Žigmund zas rozkázal vykonať novú reambuláciu, ktorá bola 2.júna spišskou kapitulou aj prevedená, ale na ujmu mešťanov, a preto rychtár Mikuláš Haberman s mešťanom Jánom Knolom v mene mesta protesoval proti rozsudku. Kapitula ich preto predvolala pred súd, lež tí mešťania išli tak ďaleko vo svojej hlavatosti, že v dohovore s rychtárom 21 mešťanov sa vrhlo na markušovský chotár a zničilo všetky medzníky. Zaujali sporné role a lúky; jednému poddanému zajali i kone. Jasovský konvent citoval 21.augusta 1432 pred súd všetkých páchatel'ov toho trestného činu, no Máriássovci nečakali na výrok súdu, zahoreli pomstou, dali pajovať bane na Staugenbergu, Ebinheytu a Altbergu, tam nahromadenú rudu odviezli, Tepličanom povolili orať, siať na sporných roliach a

ti tu jedného mešťana aj olúpili; obývatelia Goldbachu zas zatarasili obchodné cesty Iglovčanom, smrťou hroziac každému mešťanovi, keby sa opovážil tade ísť. Stalo sa to r.1433. A tak to išlo s roka na rok.

Na stále vzájomné ponosy kráľ Žigmund 16.nov.1436 zas kázal jasovskému konventu, spišskej kapituli a županovi pochodiť chotár. V komisii boli : Peter Lengyel z Koritňa, Ján Toth zo Sv. Ondreja, Ján z Urbanoviec / zaniklá obec pri Tomašovciach / , Imro Bikfalvy, Ladislav z Poľanoviec, Blažej z Jamníka, gróf Štěpánfalvy, Mikuláš Scherfel z Hozelca, Jodok Aranyos a Peter Szakál z Hrušova. Táto komisia vo všetkom uznala staré právo Máriássych na sporné zeme; to odôvodnili miestnou historiou maďarských strážnych obcí. Dediny totiž Brusník a Stojany patrily kedysi Máriássovcom jako prvým vodcom maďarských kopijníkov. Teda i zeme zaniklých obcí sú prislušnosťou tejto rodiny. - Po tomto pochode rodina svoje nároky hned' i uplatňovala; dala Tepličanom siať role, sväzať drevo, páliť uhlie : r.1437 Jakub zo Závadky vozi drevo zo sporného lesa, Tepličania menovite Jakub, Štefan, Ján a Martin Pucko spolu s Markušovčanmi kosia lúky, baníci z Vondrišľa vyvážajú rudu z Altenbergu do svojich hutných pecí. Svárom nebolo konca kraja. Vzájomné sťažnosti každý rok sa obnovovali. R.1473 Iglovčania zabili markušovského občana Jána, hodili ho do bane. Po Jakube skosili Tepličanom lúky, na Hornade lovia ryby, vyrúbali v Ondrišli les, zaujali tu i bane a robotníkov vypudili. Všetko to pri vyšetrovaní zistila Spiš. kapitula. Listiny toho stoeletia preplnené sú podobnými protiobžalobami. Tak navzájom sa stíhali zvlášť r.1499, 1502, 1504, 1507, 1542, 1560, 1561. R.1579 násilie robili v Tepličke dvaja mešťania Ján a Štefan Keler. No Štefan zastrelil syna mlynára Michala menom Ondreja. Štefana dal iglovský rychtár zatknúť a na rozkaz Pavla Máriássyho brali ho na zodpovednosť a súdny výbor súdil, že mlynár Michal s trinástimi má 19.januára 1580 prisahať na „hlavu chyteného Štefana“. Štefan Keler mal zase so štyridsiatimi prisahať, že je nevinný; keď by to neurobil, vtedy ako zločinec a verejný vrah sťatím má trpieť za svoj hriech. Prísaha bola složená. 23.mája 1631 Iglov ponosuje sa na Tepličanov, že ovcami a kozami vypásli v lese mladé sady. 18.augusta toho samého roku už protestuje Pavol Máriássy pred kapitulou proti násiliu mešťanov, lebo onen les jemu patrí, teda bezprávne odohnali Tepličanom ovce, a nielen že ich bili, ale i strieľali na nich a koscov zo Závadky uvrhli mu do zajatia. 23.aug. zase mešťania ponosujú sa Kapituli, že Tepličania 30.júla 250 oviec vohnali do ich chotára, ktoré oni zahnali; tu však povstala celá bitka, pri ktorej jedneho Tepličana strieľaním poranili, ovce odviedli na zámok do Ľubovne, a preto Máriássovci ich najpotupnejšími slovami urážlive napadli. Máriássovci si vymáhali právne nároky na sporné zeme, ale ani nové komisie, aká bola r.1636 , nevedely vyhovieť ich nárokom; oni sami sebe boli sudcami, bane na spornom území zapchali kamením a drevom. R.1655 dali na Gretli podpáliť seno a na Glencenu 29 tisíc šindlov atď. Márne byly tu všetky hrozby a prosby; veď ani súdne stolice nemohly sa vyznať v tomto spore.

Po týchto nedokončených sporoch o chotáre, navráťme sa k onému Petrovi a jeho ôsmim synom, za ktorých stavba kostola sa dokončila. Týchto bratov videli sme už ako horlivých a odhodlaných obhájcov svojich práv; a v tom krutom boji Tepličania im boli vždy po ruke. Zápas bratov s Iglovom stal sa ťažším, keď mesto prešlo pod správu poľského kráľa, ktorému Žigmund r.1412 založil 13.spišských miest, medzi nimi aj Iglov; teraz už mesto hľadalo útočisko pre svoje domnelé práva u obidvoch kráľov. Môže sa však povedať, že Teplička krom spomenutých chotárnych zaplietok spokojne žila svoj tichý život. Len r.1433 pretrhol túto všednosť strach od Husitov, ktorí po vydrancovaní Kežmarku, Ľubice, Štiavnika, kláštora na skale útočiska a okolitých obcí 1.mája napadli, vyplienili a ohňom zničili aj Iglov, no na šťastie na Tepličku neprišli, bo z Iglova tiahli už cez Liptov na Moravu. Prišli zase na Spiš r.1441, vtedy už zavolaní kráľovnou Alžbetov, aby bránila práva svojho dieťaťa Ladislava. Uhri nechceli dieťa na trón, ale spišskí, zemplinskí a šarišskí zemäni boli zaň, teda i Máriássovci ho podporovali. Za tej doby nestalo sa nič zvláštneho v Tepličke, len všeobecné biedy s vojnami spojené valily sa aj na ňu. Po nešťastnej bitke u Varny /1444/, kde súper Ladislava zahynul, prišiel na trón spomenutý mladý

chlapec Ladislav, ktorého gubernátorom stal sa Ján Huňady, ktorý vodcu Husitov Jiskru po mnohých bojoch chcel vyhostiť zo Slovenska. Keď Jiskra po smrti Ladislavovej dostal od nového kráľa Matiaša 25000 dukátov ako vojenskú náhradu, rozpustil vojsko. Niektorí z nich vstúpili do vojska Matiašovho, ostatní pustošiac vidieky navracali sa domov : tí boli domácim ľuďom prenasledovaní a zabíjaní. Levočská kronika píše o nich, že r.1462 niektorí z nich utiahli sa do Tepličky na vrch Teplá a tam v horách hľadali útočisko, lež Levočania ich v noci napadli a z nich 60 obesili, ostatní boli rozprášení.

Husiti vnášali aj do spišských kostolov husitskú bohoslužbu. V rusínskych však kostoloch tá sa vôbec neujala, tým menej v Tepličke, kde vrúcna zbožnosť panovala nielen v chalupách poddaných, ale ešte viac v kaštieli spomenutých bratov. Že ak zbožný bol rodinný život Máriássovcov vtedy, bádať to i z toho, že František, syn markušovského Juraja, plný svätého nadšenia, opustil svet a vstúpil do prísnej rehole sv. Pavla pustovníka. Ten duch prenikal všetkých v tomto rode.

Najstarší syn nášho Petra Stanislav mal za manželku Kristínu. Z toho manželstva narodila sa dcéra Barbora, ktorú vydal za Petra Pončeka /poľsky Paczek/ z Milíc z poľského rodu Lubowlitov. Paczek mal s Barbarou troje deti : Juraja, Bernarda a Hedvigu. Bývali v Mielec - i v Poľsku. R.1466 mali spor o del'bu dedictva s bratom už spomenutého paulina Františka s markušovským Ladislavom, ktorý sa chcel dať inštalovať do majetkov v obciach : Vondrišiel', Závadka, Žaloba, Teplička, Goldbach, Čepanovce, Markušovce, Lieskovany, Batizovce a Četenetelke. Proti tomu však protestoval Peter Paczek s manželkou svojou aj dieťkami, veď tam mala svoj podiel aj jeho manželka. A Peter v prchkosti svojej odviezol vtedy z kostolov v Tepličke a Goldbachu zvony, vzal i kalichy, kazuly a iné náradie. R.1467 spor sa skončil dohodou, v ktorej Barbora dostala za odvedenie snubný dar a quartalicium 300 zlatých a r.1469 vyrovnala sa pred spišskou kapitulou aj vo veciach, ktoré bol jej muž odcudzil v udaných kostoloch.

V Tepličke v tej dobe ešte bývali dvaja synovia Mikuláša Petrovho syna : Ladislav a Ján, ale nehrali už žiadnej roly, tú prevzal syn markušovského Ladislava menom Štefan, ktorý zčiasťky cestou nových donácií. Počnúc od r.1489 až do r.1512 skoro každým rokom bud' zpäť vydobyl staré majetky, bud' nové nadobudol. Také boli v Spiši : Pariž /Hnilec/, Čepanovce, Švabovce, Milaj /zaniklá obec pri Hrušove, ešte teraz vidieť jej vežu/, Chrasť, Poráč, Matejovce, Rikolf, Koterbach, Belá, Zlop; v Gemerskej : Brzotýn, Rudná, Koros; v Šariši : Belcella a Frič. On kúpil aj vinicu pri Szádváru. Onen Štefan dal pristaviť ku markušovskému kostolu kaplnku na česť sv. Kozmovi a Damianovi; udelil jej svoje lieskovanske dávky, ktoré od 11 gazdovství ročite robily 129 Korún. Od tých lieskovanských dávok volajú ešte i teraz kaplnku lieskovanskou. Tú kaplnku dal vystaviť r.1486 . Roku milostivého leta 1500 pribudoval tomu kostolu aj druhú kaplnku na česť sv Anny /teraz Nanebovzatia P.M./ . Tento Štefan bol hlboko nábožný, a taká bola celá rodina. On pre úplnú oddanosť k rodu Zápol'ovcov, pánov spišského hradu, bol poverený viesť správu celého Spiša. On dal opraviť a ozdobiť aj svoj kaštieľ v Markušovciach. Proti tomu však protestovali Levočania, lebo obávali sa, že z toho povstane silný hrad. No dohodli sa takým spôsobom, že silným múrom obohnaný kostol nebude privtelený do zániku; pri tom však môže byť nejaký priedchod zo zámku do chrámu, len zámok nech nebude mostom spojený s vežou. Pri tomto spevňovaní zámku mali svoj podiel aj Tepličania dl'a pomeru, veď vtedy Teplička Štefanovi už patrila. R.1516 dňa 30.apríla zbožný tento muž už oddal dušu svoju Stvoriteľovi svojmu.

Tu treba poznamenať, že „právo valašské“ v Tepličke prestalo, keď Tepličania rúbaním lesov začali obrábať zeme v rúbaniskách. Onú zem podelili na rovné čiastky, rovné gazdovstvá. Celé gazdovstvo prvotriedne obsahovalo 22 jutár / 1 jutro malo 1200 siah /, druhotriedne gazdovstvo malo 24 jutár, tretotriedne 26 jutár a štvrtotriedne 30 jutár; okrem toho ku gazdovstvu patrila i lúka s pašou a potrebné palivo z panského lesa. Sedliak celého gazdovstva povinný bol svojmu pánovi : 1.týždenne jeden deň pracovať so svojim záprahom /teda cez rok 52 dní/ , 2.zaplatiť od úrody deviatu čiastku a ročite jeden zlatý, 3.daň z hydiny a sice : 2 kury, 2 kapúny, 12 vajec a 1

holba másla. Keď sa počet roľníkov množil, rozsiahlosť však zeme ostala nezmenená, roľníkov, ktorí mali iba štvrtú čiastku jedného gazdovstva, menovali „kvartalistami“, ktorí mali len ôsmu čiastku „oktavalistami“, ktorí nemali ôsmej čiastky „želiarmi“, čo mali iba domček na panskej zemi „domkármi“ volali. Ináč sedliaci nemali žiadneho politického významu, ich osudy boli celkom složené do rúk ich zemepánov, a preto i ďalšia historia Tepličky shoduje sa so súčasnými udalosťami Spiša.

Po smrti Mateja kráľa /1490/ dostali sa na trón slabí cudzozemskí panovníci, a preto veľmoži už r.1505 uzavreli neprijať cudzozemca za kráľa. Medzi nimi bol aj Ján Zápoľa, spišský gróf, sedmohradský vojvoda a majiteľ štyridsiaticich hradov. Keď r.1526 uhorské vojsko bolo u Moháča úplne zničené, Zápoľa neponáhlal sa kráľovi na pomoc svojou veľkou mocou, ktorú mal pri Debrecíne, ved' tak chcel svrhnuť kráľa s trónu a posadiť sa naň. V tomto ho podporoval i turecký sultán. R.1526 už korunovali veľmožu Jána Zápoľu za kráľa, lenže o rok skoro tí istí veľmoži korunovali zas Ferdinanda, arciknieža rakúske, za kráľa. Nastala domáca vojna. Za Zápoľu bol aj František Máriássy, syn vychváleného Štefana. Levoča zase podporovala Ferdinanda. Levočania si chceli nadobudnúť zásluh u nového kráľa, i napadli markušovský zámok, vlámali sa doň, vyrabovali ho a podpálili, prv však odviekli z neho všetky drahocenné veci. Škody narobili na 15 tisíc zlatých. Keďže František Máriássy bol na strane Zápoľovej, utratil milosť u nového kráľa Ferdinanda, ktorý dal všetky jeho majetky shabať a jeho spišské majetky odovzdal svojmu vodcovi Jánovi Kacianerovi za nejaké peniaze kráľovi požičané. Onen Kacianer dal zas do zálohy Levočanom všetky Máriássovské majetky, teda i Tepličku. Jedna z dcér tohoto Františka Máriássyho bola vydatá za Benedikta Bornemiszu, ktorý bol vo veľkej milosti u kráľa. Ten vyplatil Levoči 1600 zlatých a obsiahol spišské majetky Máriássyov r.1538. Tak prešla Teplička pod ruku oného zaťa Františkovho. Konečne r.1546 dostala vdova po Františkovi svoje majetky, keď vyplatila zaťovi dlh Levoči ním za výmenu daný. Jej syn Pavol považuje sa za vydobyjcu ztratit' sa majúcich práv. Má veľké zásluhy o školstvo v Markušovciach.

Na čase je tu niečo prehovoriť o školstve vôbec a o markušovskej škole. Cirkev už i na carhradskom sneme r.381 naložila postaviť pri plebaniach aj školu. To nakladajú aj zákony sv. Štefana kráľa. Právom teda môžeme predpokladať, že pri plebaniach povstali aj farské školy. Že na Spiši ich bolo mnoho, ba skoro na každej plebanii, uzatvárame i z toho, že mali svojich inšpektorov, tak za prepošta Jána Brega a pred ním Ján z Podol-a, Spišské mestá samé si volily farárov a samé si udržiavali aj školy. Boly však pod dozorom cirkevného inšpektora. O veľkej kvalifikácii učiteľa tu nemôže byť ani reči, stačilo znať písať, čítať a rátať. Markušovská fara mala od počiatku svoju farnú školu. Do nej chodily tak dietky Mátiássovcov, ako aj sedliacke. Spomenutý Pavol postaral sa o výtečnejších učiteľov do nej, ktorí by jeho dietky aj latinčine vyučovali. Takí boli : Blažej Corl /1567/, ktorý vzal sebe na pomoc kantora Jána Stenzela, Ján Greifenzweig, Valentín Král z Rožňavy /1580/, Ondrej Rajeceny /1588/, Ján Fabricius, Samuel Frohlich, Ján Duhou rodom z Kvačian /1622/, Melichar Brachius /1636/, Václav Batigius /1636/, Ján Rotarides /1646/, Ján Gruuel /1660/.

Onen Pavol s manželkou Annou Sighér mal krom dcér štyroch synov : Františka, Ondreja, Židmunda a Pavla. Žigmund po skončení stredných škôl išiel na univerzitu do Wittembergu, kde už duch Luthera panoval. S ním prišiel do Markušoviec aj luteranizmus. Po smrti otcovej štyria bratia rozdelili dedičstvo : František a Pavol zostali v Markušovciach, Žigmund išiel bývať do Chrasti a Ondrej do Batysoviec.

Spomenuli sme už luteranizmus, alebo nemeckú vieru, ktorá len pomaly vstupovala i do nemeckej duše. I tá sa veľmi dlho tackala medzi starou a novou vierou. Máriássovci považovali sa za Maďarov, nenávideli Nemcov a ich lutheranizmus, a preto prijali nauku Kalvina; tú nazývali maďarskou vierou. Teplička v tej dobe nepoškvrnená ostala vo svojej viere, lebo protestantizmus v rusnäckych obciach sa vôbec neujal. Nenájedme v Spiši ani jednej rusnäckej obce, ktorá by bola prešla na luteránsku vieru.

Kráľ Ferdinand /1527-1564/ hľadel udušiť protestantizmus, lenže bol zapletený vo vojne s Turkami. Jeho nástupca Maximilian /1564-1576/ bol snášanlivý k nim; za Rudolfa /1576-1612/ začala sa už reformácia katolícka, proti ktorej povstali protestanti s kniežaťom Sedmohradska Štefanom Bočkaym. R.1606 bol uzavretý pokoj pod podmienkou, že protestanti neurazia náboženstvo. Po Bočkay-ovom povstaní tri razy povstal Gabriel Bethlen proti katolíckemu kráľovi. Tri razy uzavreli smier, ten však dlho netrval, bo vzbúry boli živé z cudziny a pod náboženským plášťom zakryté. Občiansku vojnu sprevádzaly : hlad, mor a drahota. R.1622 zomrelo v Levoči na koleru 1668 a v Iglóve 1300 ľudí na koleru. A tak tomu bolo počtu primerane i po dedinách. Gbol pšenice brali za 4 zlaté 50 denárov, gbol jačmeňa za 3 zlaté, funt mäsa 6 denárov, pol žajdľa vína 50 denárov, hol'ba piva 6 denárov atď.

Za tejto doby zvláštnu rolu hrali z Máriássovcov : František, syn spomenutého Ondreja, a Imrich, syn Pavla. František stal sa r.1638 prefektom majetkov sirôt po Pavlovi Rákoczimu, za čo dostal ohromnú konvenciu v hotovosti a v prírodninách. Mohutný tento pán dal potom vystaviť povestný kaštieľ v Markušovciach a tu potom aj býval. Takým spôsobom prišla celá rodina Máriássych do styku a pod vplyv rodu Rákóczich, a to museli v potoke draho zaplatiť, lebo Rákoczove boli rebelanti a v odbojníctve proti tomuto kráľovi prijímali všetkých uprchlíkov do Sedmohradska, ktorí odtiaľ konali útoky na cisárske vojsko. Tak 3.okt.r.1672 rozložil sa táborom na levočských lúkach Štefan Petróczy a volal spišských zemanov do svojho tábora. Kráľovským vojskom bol však rozprášený. Imrich Máriássy privrženec Kalvina pestoval s oným protivníkom kráľa intimné styky. Keď to bolo odhalené, boli jeho majetky r.1673 kráľovskou komorou shabané. Len po mnohých prosbách dostaly už po jeho smrti r.1690 jeho štyri dcéry otcovské majetky.

Leopoldovo víťazstvo nad Turkom /1664/ už zlomilo odpor odbojníkov, a nastal už veľký prevrat i na Spiši, lebo kostoly, ktoré v domácich vojnách prešli do rúk protestantov, prisúdené boli katolíkom. Najväčšiu zásluhu mal Juraj Bársony, prepoš spišský /1663-1675/. On obrátil na katolícku vieru aj Františka Máriássyho s celou rodinou r.1671. František vyvolený bol i za podžupana na Spiši. Onen prepoš zaujal r.1673 markušovský kostol pre katolíkov a ustanovil v ňom za farára Mateja Vitkoczyho. Vtedy k markušovskej fare patrili už aj teplický kostol. Kedy však rusnácky kostol v Tepličke prešiel do latinského obradu, nedá sa iste určiť, a preto treba nám tu preskúmať aj históriu Rusnákov za doby reformácie.

Rusnáci na Spiši boli spojení s Rímom a podrobení právomocnosti biskupa mukačevského. Za domácej vojny biskupi vyprosili si ochranné listy od obidvoch protivníkov tak od Ferdinanda, Štefana Bočkay-ho, Gabriela Bethlena, ktorý r.1627 dal im za biskupa Jána Gregoroviča a po ňom zas Juraj Rákoczi vymenoval Basila Tarašoviča r.1633, ktorý mal byť ešte verný Rímu, lež na hrozby Juraja Rákoczihho pretrhol i s veriacimi spojenie s Rímom, r.1640 však už oľutoval svoj skutok, bol preto Rákoczim uvrhnutým do žalára, odkiaľ ho len Ferdinand III. Vyslobodil. Viera nielen toho Basila, ale vôbec všetkých grekokatolíckych veriacich bola za celej doby reformácie veľmi slabá, že ani sami neznali, či sú spojení s Rímom, alebo nie. Vonkajšiu bohoslužbu zanechali nezmenenú a o iné sa nestarali, s preto ich aj luteráni považovali za svojich spojencov v boji oproti Rímu. Konečne účinkovaním Pátrov Jezuitov a arcibiskupa ostrihomského dňa 24.apr.1649 v chráme užhorodskom v prítomnosti šesdesiatich troch grekokatolíckych kňazov zriekli sa cirkevného rozkolu a spojili sa s Rímom. Pre toto spojenie Leopold udelil grekokatolíckym kňazom tie isté výsady, aké mali rímskokatolícki plebáni latinského obradu. Unia bola kráľovskou listinou všade ohlásená. K nej pripojil aj arcibiskup ostrihomský svoje nariadenia, kde spišských Rusnákov podradil právomocnosti spišského prepošta. Po tejto únii za Františka Máriássyho, spišského podžupana pripojená bola Teplička k markušovskému kostolu nie násilím - ved' už tu ruského kňaza nebolo a obec bola d'aleko od grecko-katolíckych dedín, ani celá obec sa nestala naraz katolíckou v latinskom obrade, ved' r.1700 bolo tu ešte 50 grekokatolíkov a len 39 rímsko-katolíkov latinského obradu a ešte 28 luteránov. V tom roku totiž bola prevedená i v Tepličke kanonická návšteva. Dľa zápisnice farár

má pri chotari malú roľu, dostáva aj dežmu; má i kantora, lež jeho meno neudáva. Kostol má štyri oltáre celkom porúchané. Farárom je Juraj Kortvélyesy v Markušovciach.

Keď Leopold r.1683 porazil Turkov pri Viedni a r.1686 vyslobodil aj Budin, vtedy už zemäni húfne odpadovali od Thokolyho, no nespokojenci po zmarených nádejach utiekli ku Turkom. Na ich čelo postavil sa zase Rákoczi František II.; r.1703 už boli na Spiši zaujali ho. Rákoczimu prisahali vernosť mnohí i z Máriássovcov, menovite Mikuláš, syn katolíckeho podžupana Františka. Ten odpadlík od viery zaujal v Markušovciach kostol i faru, vypudil odtiaľ farára Samuela Ignáca Rudiniho, oddal faru kalvinskému kazateľovi, vyhodil z kostola všetky oltáre, delami svalil aj kríž veže.

Neboli to riadne a čestné vojny, ale lúpežné i z jednej strany i z druhej. Zvlášť pod menom kurucov páchali sa mnohé zbojstvá a lúpeže. Urban Celder rodom z Vondrišľa, kde mal i pílu, bol luterán. I pripojil sa k Rákoczimu a posbierajúc po susedných obciach dobrodružných a túlavých mužov zostavil z nich nový kurucký pluk. O tomto pluku Celderovom píše Bercsényi Rákoczimu :“Nie s malou sústrasťou videl som dnes /13.jún 1705/ Urbanov regiment, asi 600 vojakov; vyzerajú ako divosi, lež nemajú ani len šable, ani flinty.” Celder súčasťnil sa vo viac bitkách dosť dosť prospešne a tak svojím chrabрым chovaním vyšvihol sa až na brigádnika. Ustavičné boje mrzely už národy. Krom všeobecných bied kleslo i kupectvo, po striebra nebolo vidieť; to zobral kráľ, a Rákocziho peniaze „libertáše“ boli tak zapovrhnuté, že ich prestali prijímať. No hviezda Rákocziho padla už r.1708 pri Trenčíne a teraz už trafil tak mestá, ako aj svojich privržencov. R.1709 cisársky maršálek Heister 10.dec. už oddal Rudini-mu faru. Toho roku poddal sa i Kežmarok a v nasledujúcom Levoča a zámok, a o rok Rákocziovci složili už prisahu vernosti kráľovi Jozefovi I. Za vojnu pustošila od júna 1710 na Spiši morová rana, asi polovica obyvateľstva v každej obci padla jej v obeť. Markušovský farár Rudini chcel byť po ruke s udeľovaním sv. sviatostí všetkým na vôkol katolíkom i v Novej vsi, ktorá bola tiež bez kňaza; preto si vyvolí za pobyt jednu chalupu pri markušovskej šibenicí. Tam si pre seba prichystal i umrlčiu truhlu, lež Pán Boh ho v nebezpečenstve tomto zázračne zachránil od smrti.

Keď Levoča 13.febr.1710 otvorila cisárskym brány, odviekli odtiaľ Celdera, že sa nechcel poddať, do kežmarského, potom trenčianskeho zámku. V nasledujúcom však roku bol prepustený na slobodu do Vondrišľa. Tento nespokojný duch so svojim súdruhom plukovníkom Jánom Pongraczom pozbieral svojich starých hajdúchov zo susedných dedín a utvoril z nich celú zbojnícku bandu, lupičné remeslo prevádzal s nimi vo veľkom po všetkých horách od Rožňavy až po Novú Ves. Nikto nevedel si dať rady s nimi, všade ohrožovali bezpečnosť nielen cestujúcich, pocestných, lež i domácich obyvateľov, najviac koristi donášaly zbojníkom lúpežné výpravy na zemanské kúrie a katolícke fary, všeobecný rozruch zvlášť vzbudili vraždy, ktoré neboly zriedkavé. Preto kráľ Karol III. 2.sept.1714 prisrne naložil spišskej župe, aby zbojníkov vystopovala, prenasledovala a zatkla. Podarilo sa Celdera hneď zatknúť a odviesť do Košíc, kde bol sťatý. Ulapili aj Pongrácza a sťali v budúcom roku na jaseň. Zbojníckych náčelníkov síce popravili, no ochrana župy proti Celderovcom po hnileckých lesoch potrateným dokázala sa byť nedostatočnou. S týmito slobodnými „vtákmi“ nikto si nedal rady, ba toto lupičské remeslo sdedene prechádzalo s otca na syna až do XIX.stoletia. Naši bačovia na salašoch dôverne obcovali s nimi a vrele ich podporovali v tom remesle. Pripomenieme ešte niektoré lúpežné výpravy. Roku 1826 Ján Kovalír s dvoma došinskými haviarmi na „Čertovej hlave“ vyraboval novoveských haviarov, keď išli domov s výplatou. Boli však chytení a Kavalír odsúdený na šibenicu a 70 zlatých. No kráľovská tabuľa premenila súd na 5 rokov väzenia v železách s pôstom. Známe bolo tu i meno Vdovčika, zvlášť chýrneho zbojníka Petrenčíka, ktorého v novoveskom lese chytil istý Olexa z Kubách a zato prosil od panstva odmenu, akú dostali obyvatelia zo Ztratenej za chyteného Bazilika : tí dostali zaň 300 zlatých. Olexa však odmeny nedostal, lebo nebola vypísaná. Stalo sa to r.1843. Pamiatky týchto zbojníckych časov udržujú, zachovávajú u nás ľudové piesne a „zbojnícke tance“ na svadbách. Opisuje ich Štefan Mišík v histórii fary v Hnilci. Práve keď je všetko v najlepšíom rozmare, - píše - otvorila sa zrazu dvere

a „12 zbojníkov“ vkročí do izby s „harnadom“ na čele. Muzika zatichne a všetko utiahne sa do kúta. „Harnad“ najsamprv vážne si obzrie tanečníkov a svadobníkov, potom rozkáže muzikantom zahrat „zbojnícku“, pri ktorej zbojníci voľno kráčajú v kole jeden za druhým a potom na povel tancujú odzemok, vyskakujú a dupocú, že sa celý dom otriasa. Onedlho prestanú tancovať, učupia sa v kruhu k podlahe a držia akúsi poradu. V tom počuť zvonku hvizd, a všetci „zbojníci“ vyrútia sa z domu ako blesk, i zmiznú. Historia nám nenaznačila a nepočítala, koľko baranov a jalovic požrali oni zbojníci na salašoch s tepličskými bačami za túto dlhú dobu.

Navráťme sa k onému roku 1711, keď privrženci Rákocziho skladali prísahu vernosti kráľovi, nie však Rákoczi a niektorí hlavní jeho vodcovia, nie ani Adam Máriássy. Tí odišli do Turecka. Po rákoczovskej vojne za kráľa Karola /1711-1740/ nastali pokojné časy. V pokoji žijú obce tichý život, len kedy-vtedy pretrhujú ich živelné pohromy, ako požiar, hlad, mor atď. Ináč celý život otáča sa okolo kostola a školy, činnosť kňaza a učiteľa vyzdvihujú obec zo všednosti a dávajú im sviatočný povrch a preto historia zaoberá sa najviac len nimi.

Život kresťanský za válčej doby veľmi klesol, nevedomosť a zdivočelosť javila sa všade. Ochladenie náboženskej vrúcnosti vidieť i v chráme. Ozdoba chrámu je veľmi chatrná; na hlavnom porúchanom oltári obraz sv. Juraja je už celkom tmavý, nábytok kostolný a rúcho ešte chatrnejšie, na veži visí iba jeden malý zvon. Všetko čaká na zbožnú štedrú ruku, ktorá by nové sviatočné rúcho dala celému kostolu a ním oživila i ducha nábožnosti. Božia Prozreteľnosť sa postarala tak o štedrého patrona ako aj o horlivého farára, ktorý nevšednou obetavosťou a horlivosťou spravovali a ozdobovali chrám. Nadšenie a horlivosť tohoto kňaza obdivovali sme už r.1710 v osobe Ignáca Rudiniho počas kolery. Obdiv jeho horlivosti o spásu duší spojil už tých 50 greko katolíkov s ostatnými katolíkmi v jeden celok. R.1712 boli už všetci katolíci jedného obradu. Medzi nimi žili ešte 14 luteráni, robotníci luteránskych Máriássovcov. Patrónov povolal a povzbudil Boh podivným spôsobom. Syn oného Mikuláša, zarytého kalvina, čo dal strieľať na križ kostola v Markušovciach, Menom Alexander ešte za žiactva stal sa katolíkom. Otec ho vytvoril z domu. Spišský prepošť dal ho vyučovať, bol posvätený za kňaza, zaujal rozličné cirkevné hodnosti : pôsobil v Košiciach ako farár, prešiel do Jágru za kanonika, kde bol vysvätený za titulárneho biskupa kninského. R.1745 prišiel na spišskú kapitulú za prepošta. On bol ku podivu sveta štedrý. Neznal rozoznať peniaz od peniaza, lebo nikdy nemal haliera. Všetko už vopred rozdal na dobročinné ciele. On pozdvihol staré katolícke vedomie i u ostatných Máriássovcov. S týmto patrónom dal spomenutý farár /Rudini/ opraviť kostol, dal doň nový oltár s obrazom Panny Márie. Nad ním skvel sa už v menšej postave obraz sv. Juraja. Krom toho zaobstaral i dva malé bočné oltáre a iné náradie. Obetavosťou veriacich bol zadovážený aj nový zvon na vežu : vážil 6 centov. Tu treba poznamenať, že v stredoveku panovalo takzvané „zvonové právo“, víťaz totiž bral zvony zaujatých miest a dedín na kanóny. Naznačené je, že už za doby bojov Zápoľovcov s Ferdinandom vodcovia Laski a Bebek dali vyše 160 zvonov preliať na delá. Všade nechali len najmenší. Tak bolo i v Tepličke.

Školská budova stála pri kostole na terajšom mieste. Súčasné listiny zriedka spomínajú mená učiteľov, boli oni nekvalifikovaní, obyčajne synovia učiteľov, ktorí si od otcov privlastnili remeslo čítať, písať a organovať, alebo boli remeselníci a vyslúžení vojaci, ak znali čítať a písať, a preto sa často menili. Takých mená úradné listiny podávajú len pod názvom „Doceus“, alebo ak znal hrať na organe „ludirector“.

Medzi živelnými pohromami spomenutiahodné sú : R.1713 v máji bola taká povodeň, že zamútila Tepličanom všetky role a lúky popri Hornade. R.1716 panovala neslýchaná suchota, miestami zažali sa aj lesy. R.1722 objavilo sa mnoho vlkov, prišli až do dediny a koristily. Iglavský kronikár Szentimiklóssy spomína, 29.januára 1724 o 10 hodine bolo veľké zemetrasenie. Bolo počuť podzemný hrmot a v povetří čudný zvuk, badať bolo tri otrasy, od ktorých zazvučali aj zvony. R.1739 zase sa objavila kolera, lež už nie v takej miere brala obeť, ako r.1710.

Farár Ignác Rudini odišiel z tohoto smrteľného života k prijatiu odplaty svojich zásluh dňa 2.februára 1726. Po ňom prišiel za farára dr.Jeroným Voborník až do roku 1731, v ktorom odišiel za farára do Kremnice. Urobil miesto Michalovi Balovičovi /1731-1755/. Všetci tu blahodárne účinkovali. No najväčšie pamiatky svojej starostlivosti a horlivosti zanechal po sebe Peter Kordanyi; až do 15.augusta 1775 tu účinkoval. Veža spomenutý zvon 6 centov ťažký a cingalku 60 funtov ťažkú; r.1766 milodary veriacich a patrona zadovážili nový zvon, ktorý vážil 4 centy. Podporovaný vznešeným patronóm Františkom Xav.Máriássym a obetavosťou veriacich dal porúchané sklepenie chrámu celkom obnoviť v barokovom slohu; tiež dal spraviť nový vchod do kostola preborením dolnej čiastky veže. Vtedy bol zamurovaný starý vchod s gotickým kamenným portálom z loďovej strany, a celý kostol obnovený. V ňom bol v tej dobe postavený aj nový organ. Veľké nešťastie však zastihlo kostol r.1775 v lete. Povstala hrozná búrka, hromobitie, ustavičné blýskanie, hrom uderil do veže a ju i popukal. Na opravu vydali 153 zlatých.

Potom patrón vymenoval za farára Melchiora Nižňansky-ho, muža hlboko učeného, a keď ten r.1781 prešiel do bystrickej diecezy, kde sa stal kanonikom, dal zase faru Jozefovi Duby-mu z Batysoviec. Ich život uplynul v tichosti a v práci o spásu duší. Ved' za kráľovnej Marie Terezie /1740-1780/ nastaly zlaté časy pre cirkev. Sama predchádzala v zbožnosti nielen slovom, lež i príkladom. V urbárskych pravidlách poistila poddanstvu mnohé práva a pravidlami „Ratio educationis“ zvanými starala sa i o školstvo. Duch tej doby šírili zvlášť úctu Panny Marie, jej na česť stavali kaplnky a sochy. V tej dobe dala postaviť obec kaplnku za dedinou pri ceste markušovskej, na marianske sviatky tu odbavovala aj marianske pobožnosti s učiteľom, ktorého horlivosť odmeňovala ročite jedným zlatým.

Hlavný plat učiteľa je sosyp, ktorý robí tretiu čiastku sosypu farárovho. Krem toho má : od každého gazdu ..... hr, ... vozov dreva, štolu a kantáciu, má ešte ..... jutár rolí.

Teplička dáva farárovi : 73 gb. žita, 28 gb. čistého a 28 gb. miešaného jarcu a 37 gb. ovsa. Potravné články dľa úradného popisu 1770 maly ceny : 1 miera pšenice stála 1 zl.30 krajciarov , žita 75 krajciarov, jačmeňa 60 kr., ovsa 45 kr., 1 funt hovädziny 3 kr., 1 funt baraniny 2 i pol kr., bravčoviny 3 1/2 kr., 1 funt masla 15 kr., 12 vajec 4 kr., 1 holba vína 10 kr., piva 1 kr., pálenky 9 kr. atď.

Za farára Jozefa Dubyho /1781-1790/ r.1779 zakázané bolo už pochovávať okolo kostola; r.1782 postarala sa i Teplička o cintorín za dedinou neďaleko bývalej Máriássovskej kúrie /neskoršie krčmy/, kde sa i teraz pochováva.

Po farárovi Duby-mu uradoval tu Juraj Vyda /1790-1804/. Pod ním ako i za jeho nástupcu Antona Habiňáka /1805-1809/ vyznačoval sa nevšednou pilnosťou a zbožnosťou organista - učiteľ Anton Haniš; neúnavný bol tak v škole ako aj v kostole. Pobožnosti s ľudom konával pri spomenutej kaplnke a ozdoboval ju.

Nezapomnime spomenúť, že v tej dobe počínali Tepličania fajčiť a sadiť grule. Tabak pochádza z Ameriky, do nás ho doniesli Turci, lež vrchnosť svetská i cirkevná prísne zakazovala fajčiť. Kázalo sa i v kostoloch proti tej byline diablovej. V uhorskej krajine r.1670 bolo nariadené všetok dohán do krajiny dopravený shabať, a pokutami trestali, ktorých postihli pri fajčení. Neskoršie štát prevzal monopol tabaku a keď videl, že odpredaj dohánu donáša veľiké dôchodky, všetky trestné predpisy odvolal. U nás však ešte r.1714 predpisovaly služnovské úrady : vonka kúriť neslobodno pod pokutou 12 zl. U pánov, a 12 palíc u sedliakov.

Aj grule dovezené byly do nás z Ameriky. Do Spiša prvé grule doniesol Tomáš Šváby okolo r.1786. Zprvu pestovali ich len vo väčších panstvách. Lud mal veľký odpor proti nim. Dnes sú už našim každodenným chlebom. Menovali ich „gruľami“ od nemeckého „Grundbiru“ - zemské hrušky.

Farár Ján Latheisky /1809-1846/ pri svojom spásonosnom a zdarnom účinkovaní prežil francúzsku revolúciu, do ktorej bola zamotaná i krajina, videl blednúť a padnúť slávu Napoleonovu, prežil štátny bankrot, ktorý sa udal po válke r.1811 a 1816, keď za päť zlatých „v

bankocetliach“ dali jeden zl.šajnov. Videl biedu, aká bola r.1816 : úrody nebolo, ľudia od hladu upádali do všelikých nemocí, prešporská merica žita stála 36 zl., raži 27 zl., jačmeňa 19 zl., ovsu 10 zl. R.1815 31.januára napadalo množstvo snahu, že sa mu pod jeho ťarchou srútila stodola. R.1831 hlboko so zármutkom cítil nevďačnosť a nestálosť svojich markušovských veriacich, no tým náležitejšie poznal oddanosť a prítulnosť Tepličanov k svojmu duchovnému pastierovi. V tom roku totiž dostala sa sem kolera. Sekári predpisovali proti nej prášky, kázali dezinfikovať chyže karbolom, vápnom, luhom, lež na slabé tieto lieky a prostriedky cholera neprestala, mreli zvlášť tí, ktorí pili zo studní, nakazených bacilami. Ľud hneď bol hotový s úsudkom : páni sypú otravné prášky do studní, ľud hynie od nich, kňazi sú s páňmi atď. Ľud vzbúrili sa proti páňom a kňazom. V Odorine 10.aug. usmrtili farára Jozefa Šoltésa a učiteľa Pavla Kolbayho zbili na smrť. 11.aug. tak isto si počínali Markušovčania, sekerami vylámali vráta na fare, učiteľa a farského gazdu tak zbili, že učiteľ na piaty deň zomrel. Vyrabovali faru a kurie Máriássovcov. Čo všetko boli by ešte navystrájali, nech nepríde vojsko z Levoče. Farár Matheisky pred ich príchodom ušiel k svojim Tepličanom, ktorí nedali sa buričami podnecovať. Tu primerane málo zomrelo na cholera, bo žriedlo v obci nebolo bacilami nakazené. Smutne sa skončili tieto dni, lebo vojsko nemilosrdne vešalo na šibenice buričov.

Roky 1834-1836 boli veľmi suché. Po predošlých troch suchých rokoch nasledoval mokrý rok a studený, tak že ešte v júni sa kúrily pece. R.1838 zavítal s tuhou zimou a toľkým množstvom snehu, že nemožno bolo prejsť z dediny na dedinu. Objavilo sa i mnoho vlkov. V rokoch 1845 a 1846 bola taká bieda na Spiši, akej ľudia nepamätali. Spomína sa, že vo Vyšných Lapšoch za Magurou matka uvarila svoje dieťa a krmila ním seba a svoje deti.

Roku 1846 stal sa tu farárom Jozef Balek, tunajší kaplán a úradoval až do r.1861. Bol to kňaz milý, prívetivý a horlivý, lež slabý hájiť práva fary a školy v tej dobe, ktorá požadovala najviac zmužilosti. Za učiteľa a organistu mal v Tepličke Františka Repčika z „rechtorského rodu“, ktorý r.1848 složil na r.k. učiteľskom ústave zkušku spôsobilosti a svedomite plnil svoje povinnosti.

Roku 1848 uplatnil sa demokratizmus v zemiach patriacich do uhorskej krajiny uvedením do života takzvanej konštitúcie, čili uplatňovania vôle ľudu pri správe a zákonodárstve krajiny; prejavil sa tiež zrušením poddanstva a zaväzkov panskej svrchovanosti. Súčasne so sociálnym a politickým prebudením vzniklo i národné precítenie dosiaľ rečove a kultúrne utláčených národností. Zemanstvo zrieklo sa všetkých podpráv, poddanstvo prestalo byť podelené občianske povinnosti. Dežma a panské povinnosti prestaly, ľud stal sa skutočným majiteľom gruntu, ktorý obrábal. Uskutočnil sa výkup roboty poddanskej, zrušenie zemianskeho práva, rovnosť pred zákonom a všeobecná vojenská povinnosť. Toho roku však povstala aj krvavá vojna, bo kráľ Franc Jozef chcel spojiť všetky krajiny monarchie v jedno štátne teleso. V tom boji za slobodu národa uhorského mali činný podiel Máriássovci, no ruský car udusil boj. Je to priobširna historia, ktorou by sme prekročili hranice našich dejín, preto sa obmedzím len na naše udalosti. R.1860 prevedená bola komasácia pozemkov urbáriálnych, farára nepriaznive, preto som ho pomenoval slabým v hájení svojich práv. Dostal sice svoju príslušnosť v jednom kuse, ale najplanšie role a lúky. Za výmenu dreva obsiahol 32 jutár najplanšieho lesa, jedno jutro rátalo sa na 1200 siah; patrón vymenil i stavebný materiál, ale len 3 jutrami lesa. Učiteľ v Tepličke dostal 3 87/100 jutra poľa a drevo na palivo dľa smluvy s urbárskou obcou. Tú nevšímavosť farára pri komasácii vymlúva jeho zadumčivosť a ťažkomyselnosť, ktorá choromyselnosť zapríčinila mu aj smrť a to nie riadnu dňa 29.marca 1861.

Roku 1853 dostal na r.k. učiteľskom ústave na Kapituli vysvedčenie spôsobilosti Imrich Cibul'a, syn domaňovského učiteľa a toho istého roku protekciou rychtára N.Dudka bol vyvolený za organistu - učiteľa v Tepličke, keď František Repčík prešiel na inú stanicu. Imrich Cibul'a bol učiteľ vzorný, horlivý, zbožný; v obcovaní sama vľúdnosť. Bol opravdivým otcom celej obce, ved' tu účinkoval 42 rokov. Vychoval celú generáciu, ktorá sa s vďakou rozpomína naň. Videl povestného maliara levočského Jozefa Czancziga maľovať klenbu svätiny kostola tepličského.

Prvý uzrel aj umelecké dielo toho istého maliara na hlavnom oltári kostola. Toto vyhotovil Canzig už r.1853. Predstavuje Pannu Mariu, ktorú Teplička slávi 8.septembra. Pochoval nielen farára Baleka, ale i Jozefa Bártfay-ho /1861-1884/. Cibulovu ruku badať v tom prosbopise „obcí slovenských stolice Spišskej jeho Cisársko-kráľovsko-Apoštolskému Veličenstvu v záležitosti neužívania reči slovenskej v úradoch skrz úrady stoličné a vo vyučovaní mládeže skrz učiteľov na kat. gymnáziume levočskom“, ktorý podpísal aj rychtár a prisažní Tepličky r.1863.

V 32.roku tichého učinkovania Cibulovho - r.1885 prišiel do Markušoviec za farára mladý, 26 ročný kňaz z biskupského úradu Julius Keru, narodený v Novom Meste po Šiatrom. Otec bol Nemeč, úradník v solnom úrade, matka z Poľska, on však celkom maďarského smýšľania. Vtedy duch maďarčiny kliesnil si cestu i do ľudových škôl; i tu sa mala vyučovať maďarská reč. Cibula znal iba slovensky. Pritom však nerušene a spokojne vyučoval dietky svoje starou metódou. Ba Keru svojim mohutným vlivom dopomohol mu, že doživotne dostával Séchény. Kolonicsovo štipendium, ročite 63 zl., ktoré sa obyčajne dávalo za odmenu za prospešné vyučovanie maďarského jazyka v ľudových školách. Keď r.1895 Cibula utiahol sa do Novej Vsi na penziu, tam ho sprevádzala láska a oddanosť Tepličanov, no i uznanlivosť cirkevných predstavených, ktorá mu tu zaobstarala kantorskú stanicu pri slovenskom vikariátskom kostole. Kantoroval tu však len vo všedné dni a odbavoval pohreby. V nedele a sviatky pri bohoslužbách učinkoval a slovenský spev vyučoval regenschovi z farského kostola Ferdinand Červenka. Cibula tu v Novej Vsi aj zomrel v dome, ktorý si nadobudol.

Za Cibulom zvolený bol za organistu - učiteľa syn markušovského učiteľa Jozef Krajňák, ktorý keď složil maturitu na iglovskom gymnázium, obsiahol v učiteľskom ústave aj diplom učiteľskej dospelosti. V Tepličke však krátko účinkoval. Vzal si totiž za ženu sedliačku rod. Hrubý. Tá neznala sa povýšiť na roveň svojho muža, bola žiarlivá, nemala autority ani vážnosti u ľudí, a preto Krajňák o tri roky preložil svoje pôsobenie do Vidernika, cudzej to dediny.

Nevládal si zadovážiť vážnosti v Tepličke ani Krajňákov nástupca Ladislav Gelák. Bol v škole veľmi slabý, dával deťom iba odpisovať z tabule, aby sa mu len čas míňal, mal náchylnosť k pijatyke, hoci mnoho nezniešol z onej „hriatej“, ktorú pijaľ. Mal i ženu opravdivú Xantipu, ktorá mu tiež život strpčovala. Všetko to prispelo k tomu, že ho po deväťročnom tunajšom učinkovaní pamäť skoro celkom zanechala. Bol teda župným hlavným lekárom vyhlásený za neschopného k práci a penzionovaný. Žil v Levoči na odpočinku. Odtiaľ bol povolaný do Kurimian za výpomocného učiteľa no i tu tak slabo učinkoval.

Roku 1906 prišiel už do Tepličky učiteľ usilovný, zbožný a vzorný Gustáv Zalibera, lež pre tuberkulózu bol svetstkým úradom odstránený zo školy roku 1910. Suchá nemoc pretrhla mu niť života v jeho rodisku v Tomášovciach.

Slabého zdravia bol i jeho zástupca Vojtech Maurer, rodák z Iglova, kde i doštudoval. Bol učiteľom účinným a horlivým, organistom výborným, lež i do jeho mladých pľúc usadila sa suchá nemoc, na ktorú zomrel 27 decembra 1915 u svojich rodičov. Do konca školského roku učila jeho manželka.

Za učiteľa Maurera farár Keru, ktorý sa r. 1909 stal opátom, robil veľké premeny v kostole. Kostol už nezodpovedal počtu veriacich i zamýšľal ho zväčšiť pristavením dvoch lodí. Nemal však prostriedkov k tejto práci. Túto starosť obľahčil mu Michal Koňak, ktorý zomrel v Amerike a celý svoj majetok v Tepličke porúčil kostolu. Za pozemok sa dostalo 12 170 korún. S týmto obnosom a s milodarmi veriacich dal sa do práce. Staviteľom bol on sám s markušovskými murármi, menovite Sedlačkom a Kapustom a dľa svojho plánu dal pristaviť k hlavnej lodi dve bočné lode v slohu hlavnej lodi súhlasnom. Ozdobil ich hlavicami a oltármi, ktoré odkúpil od svojho spolužiaka z Nyiregyházu, kde sa nový kostol staval. Kostol dal celý omalovať maliarom Viktorom Mrozkom okrem svätyne, kde sa nachádza umelecká maľba už hore spomenutá. Práca bola konečne korunovaná posviackou kostola s novým organom r. 1913. Vďačnosť Tepličanov pamiatku toho horlivého kňaza zvečnila v obraze jeho podobizne v životnej veľkosti, zachovanou

v školskej učebni. Keru bol r. 1917 vymenovaný za kanonika. Jeho miesto zaujal pisateľ tejto kroniky Matúš Pajdušák.

Odumretím Vojtecha Maurera uprázdnené miesto obsiahla Irma Horníčková z Novej Vsi. Ona odbavovala v kostole aj bohoslužby, bola neúnavná v práci a v kostole príkladom horlivosti. Jej účinkovanie padá až do doby svetovej války, kde nedostatok a núdza všade sa už ukazovala, keď už brali na vojnu i zvony, z Tepličky dva väčšie a nechali iba jeden malý. Teplička zachovala chladnokrvnosť všade a vždy; rovnováhu zachovala i pri prevrate a nedala sa strhnúť príkladmi iných obcí k výtržnostiam, ako i Markušovce, kde mládež vyrabovala sklepy. Prevrat v prvom svojom chytrom tempe dovolil si mnoho prehmatov i v škole. Táto priechodná doba odstránila vo svojej prenáhlenosti nejednú vzácnu silu zo školy a medzi nimi aj spomenutú a chválenú učiteľku. Prvý školský inšpektor Sekel' / predtým Székely / v bezzáhľadnom podozrievaní surovými slovami napadol aj Irmu Horníčkovu, ba svedovoľne ju pozbavil aj úradu. Proti tomu pisateľ kroniky jako farár najostrejšie prottestoval u župana a appellátu podal cestou veliteľa vojska v Markušovciach sídliaceho. Vtedy už vojsko dostalo pokyny z Prahy nedráždiť ľud, ale tíšit'. Proti menovanému inšpektorovi išlo mnoho ponosov z každej strany, a bol hneď i odstránený, lež medzitým Irma Horníčková, rozhorčená nad takýmto zachádzaním, zriekla sa stanice a prešla za učiteľku do Maďarska r. 1919.

Nový školský rok začal už mladý učiteľ, absolvent uč. ústavu vo Spiš. Podhradí, Štefan Popovič. Obec ho prijala čo najúprimnejšie y preukázala mu i priazeň tým, že ho zdarma stravovala. Chodil z domu do domu na hojné obedy, a raňajky / mlieko, slanina, chlieb /, donášali mu do školy. Mladík tlstol, lež v tej miere aj lenivel; so dňa na deň javil nechut' k práci svojho povolania a v škole neukázal žiaden výsledok. Konečne napomenutý nahliadol, že nemá povolania k učiteľskému stavu, dobrovoľne sa vzdal stanice a prešiel do notárskej kancelárie.

Dňa 12. Septembra 1920 bol zvolený Eduard Alexy z Novej Vsi, učiteľ vážny a príkladný, v škole samá práca, samá usilovnosť, v kostole výborný organista a pestiteľ cirkevného spevu.

R. 1920 obec zadovážila si nový hlavný oltár. V ňom však ostal umelecký obraz Zauczikov. R. 1922 objednal farár nový oltár pre obraz sv. Juraja, vymaľovaný levočským umelcom Adolfom Springerom. Chcel v onom oltári oživiť pamiatku niekdajšieho patróna chrámu, sv. Juraja. A r. 1923 obetavosť veriacich zaopatrila si dva nové zvony, ktoré pisateľ jako dekan 15. Augusta 1923 slávnostne posvätil. Pravou rukou duchovného bol tu chválený Eduard Alexy, a preto keď pisateľ tejto kroniky r. 1923 odchádza na stanicu do Smižian, tomuto učenlivému správcovi - učiteľovi odovzdáva svoje pero, aby ním značil i tie najnepatrnejšie zjavy tunajšieho života, i tie najmenšie odrobinky; nech táto lokálna história je i v najmenších veciach verným svedkom terajších časov, svetlom udaných právd a vtedy sa stane aj učiteľkou života.

Monografia obce Teplička

Napísal Eduard Alexy, správca školy

V Tepličke

*D*ľa dejepiscov domácich a zahraničných môže sa považovať za isté, že územie spišské, pred príchodom Maďarov prináležalo i politicky i cirkevne Poľsku. Spiš a vôbec východoslovenské územie nepatrilo do Veľkomoravskej državy. Českí dejepisci alebo dolinu Hrona zavierajú východnú hranicu Veľkej Moravy, alebo mlčia o nej. Dľa poľských dejepiscov dostal sa Spiš len po kusoch do državy uhorskej. Maďari totiž počiatkom XII. Storočia zaujávali ho hore riekou Hornád a popri premávkovej ceste, vedúcej do Poľska, zakladajúc na hraniciach zaujatého územia hraničné stráže. Tieto severné hraničné obce tvorili osobitný okres, okres spišských desať kopijníkov, takzvanú „Malú Stolicu,“ ktorá mala svoje osobné práva.

Hranice katastrálneho územia obce Teplička susedia na severe s katastrálnym územím mesta Spišská Nová Ves, kde prirodzenou hranicou je rieka Hornád, ďalej s katastrálnym územím obce Markušovce, na východe opäť územie obce Markušovce a to : po západnom okraji kopca Pučiska dolinou Korytna smerom na Bint, zarezávajúc sa ostrouhlým trojuholníkom do katastrálneho územia obce Závadka, ďalej na juh dotýkajúc sa banskej osady Bint až k najjužnejšiemu záhybu banskej železnice Roztoky, odkiaľ severozápadným smerom na vrch Altenberg / 875 / tvorí hranicu údolie medzi Altenbergom a Hliniskom / 983 /, spojivkou kót Altenberg /875/ - Luxland /798/ - SchwarzBerg /702/ cez husté lesy obdržíme západnú hranicu medzi katastrálnym územím Tepličky a Spišskej Novej Vsi, ktorá končí dolným tokom potoka Brusník /Eschseifen/ po západnom úpätí Ježovej hory severovýchodným smerom až po ústie Brusníka do Hornáda.

Povrch chotára je hornatý. Sú to posledné výbežky tzv. Spišsko-gemerských vrchov, ktoré tvoria nepretržitú reťaz veľkého komplexu Slovenského Rudohoria. Západná časť chotára s Ježovou horou, Luxlandom a Altenbergom je husto zalesnená. Je to súčasne najvyššie územie chotára, ktoré poznenáhle svahuje východným smerom do doliny Hornáda. Sama vnútorná obec Teplička leží juhovýchodne Spišskej Novej Vsi 5,4 km vzdialene, na východnom úpätí Ježovej hory, za dosť strmým hrebeňom 569 v malej úžlabine, prečo zo Spišskej Novej Vsi až na 2 zadné stanoviská /stodoly/ nie je viditeľná. Relatívna výška obce, berieme - li za základ nadmorskú výšku ústia potoka Brusníka /Escheifen/ 435 m 569 severne Kostola v Tepličke, je 134 m, z čoho nutno odpočítať asi 14 m klesania terénu smerom k obci, čím dostaneme relatívnu výšku vnútornej obce asi 120 m, čo zodpovie nadmorskej výške asi 555 m. Stredná a východná časť katastrálnej obce Teplička sú polia, lúky a pastviny, ktoré sa rozprestierajú po silne vlnitom teréne.

Teplička leží pri okraji lesného pásma spomenutých už Spišsko-gemerských vrchov. Tu a tam po stráňach bielejú sa väčšie - menšie balvany, ktorých biela barva už na prvý pohľad prezradzuje, že sú vyvrelinou tretohorného vápenca; v útrobach zeme vyskytujú sa však aj v hrzdavej, hnedej, ba dokonca aj čiernej barve. Konečne vonku, na vrškovitých poliach, keď kde tu a tam kameňolom otvoríme, miestami v hrubých, inde zas v tenkých vrstvách nájdeme pieskovec, ktorý je usadeninou pravekého mora.

Na území katastrálnej obce Spišská Nová Ves sa nachádzajúce hlavne pohorie Knoll je však iného zloženia. Je to pravaká jilová bridlica, a keďže Altenberg a Luxland sú súčiastkou tohože hrebeňa, zaiste tiež nebudú odlišného geologického zloženia.

Z územia obce Teplička niet dosiaľ archeologických nálezov. Veľmi málo je ich aj z územia Spišská Nová Ves. Časť týchto nálezov nájdeme v súkromnej zbierke Mikuláša Kubínyho v Oravskom Podzámku, iné zas v Karpatskom muzeume v Poprade a v Kabinete št. Reál. Gymnázia v Spišskej Novej Vsi. Aj št. meštianska škola v Sp. Novej Vsi chovala svojho času vo svojom kabinete niektoré vzácne nálezy.

Nasledujúce dáta sú čerpané podľa posledného sčítania zemedelských a priemyselných závodov podľa stavu dňa 24. Mája 1930, resp. Podľa posledného sčítania ľudu ku dňu 31. decembra 1930. Dľa týchto sa javí :

a/ Celková plošná výmera obce	1560.1 k. jut.
b/ Počet domov	125
c/ Počet obyvateľov	602
d/ Z nich národnosti slovenskej	573
národnosti poľskej	2
národnosti cigánskej	27
e/ všetko obyvateľstvo je náboženstva rímsko-katolíckeho.	

Z celkovej plošnej výmery obce pripadá :

na ornú pôdu zem 603 k. jut., lúky 164 k. jut., pašienky 125 k. jut., lesná pôda 640 k. jut., na plochu zastavanú a plochu dvorov so záhradami 24 k. jut., na ostatné plochy neplodné 4.1 k. jut. Vodných plôch / riek, potokov a rybníkov / obec nemá, taktiež niet v obci parkov, okrasných a užitočných záhrad.

Okrem uvedenej plošnej výmery vlastní tunajšie obyvateľstvo celkom 317,7 k. jutár pozemkov z katastrálneho územia mesta Spišská Nová Ves a 211.1 k. jutár na katastrálnom území obce Markušovce.

Typické názvy honov a grúňov sú : Za Plotami, Pri Slivke, Od Pol grunda, Močiarky, Močidlá, Vilčie harbky, Za Baňu, Koncu do hájika, Babina, V Korytňu, Na Lúčkach, V Lieštinoch, V Goldzafe / Goldseifen /, Pod Švecbergom /Shwarz Berg /, Pod Horou, Za Šafarku, Na Košaroch, V Lecbeku atď. Všetky tieto názvy dajú sa ľahko odvodiť z významu pôvodného.

Čo sa týka pomerov klimatických, sú tieto totožné s podnebí mesta Spišská Nová Ves, nakoľko tunajšia obec je bezprostrednej blízkosti mesta. Keďže na malých dedinách nie možné konať presných meteorologických pozorovaní, môžeme smelo prijať ročné priemery teploty vzduchu, tlaku vzduchu, oblačnosti, srážok a pod., aké boli vypočítané na základe sústavného pozorovania v Spišskej Novej Vsi.

Zemедelstvo v dedine : a/ pestované plodiny a hospodársky výsledok ich pestovania, b/ chov zvierat : dobytok hovädzí, kone, bravy, ovce, hydina, ryby, atď., c/ pečlivosť o zušľachtovanie zvieractva, d/ včelárstvo, e/ záhradníctvo, okrasné a užitkové sadárstvo, f/ pečlivosť o hospodárske vzdelanie a povznesenie občianstva, g/ doba hospodárskych prác, h/ lúky a lesy, i/ druhy zvierat /domácich a iných/ pre obec lebo kraj typické.

Pretože pestované plodiny na území katastrálnej obce Teplička nemožno oddeliť od plodín pestovaných na časti katastru mesta Spišská Nová Ves a obce Markušovce, podávame prehľad týchto plodín ako sa javí podľa štatistiky ku dňu 27. Mája 1930 na všetkých pozemkoch, tvoriacich vlastníctvo tunajšieho obyvateľstva, neberúc do ohľadu hranice katastrálneho územia vlastnej obce.

Štatistika o tom je nasledovná :
a/ Obilniny

1. pšenica ozimná	9.5 k. jutár
2. žito /raž/ ozimné	185.0 k. jutár
3. žito /raž/ jarná	1.2 k. jutár
4. jačmeň jarný	239.6 k. jutár
5. ovos	570.8 k. jutár
<hr/>	
Obilniny úhrnom	510.1 k. jutár

b/ Strukoviny / lušteniny/ a miešaniny na dozretie :

1. fazuľa na zrno	0.3 k. jutra
2. šošovica na zrno	0.2 k. jutra
3. miešaniny na zrno, jarné	3.3 k. jutra
<hr/>	
Úhrnom	3.8 k. jutra

c/ Obchodné a priemyselné plodiny :

1. Lan	10.8 k. jutra
------------------	---------------

d/ Okopaniny :

1. Zemiaky pozdné	187.4 k. jutár
2. Krmná repa	5.6 k. jutár
<hr/>	
Okopaniny úhrnom	139.0 k. jutár

e/ Zeleniny:

1. Kapusta	0.3 k. jutár
----------------------	--------------

f/ Krma, a to:

1. d'atelina dvojkosná, červená	18.7 k. jutár
2. miešaniny na zelený krm	38.1 k. jutár
3. lúky dočasné /striedavé/	78.5 k. jutár
<hr/>	
Krma úhrnom	135.3 k. jutár

g/ Ostatné plodiny a úhor :

1. úhor čierny	24.0 k. jutár
2. úhor pašienok	2.1 k. jutár
<hr/>	
Úhrnom	26.1 k. jutár

Tento výsledok docieľuje sa na pozemkoch zemedelských závodov nasl. rozdelenia :

- 1 závod do 0.2 k.j. celkovej výmery,*
- 12 závodov vyše 0.2 k.j. do 0.9 k.j. celk. výmery,*
- 9 závodov vyše 0.9 k.j. do 1.7 k.j. celk. výmery,*
- 21 závodov vyše 1.7 k.j. do 3.5 k.j. celk. výmery,*
- 33 závodov vyše 3.5 k.j. do 8.7 k.j. celk. výmery,*
- 49 závodov vyše 8.7 k.j. do 17.4 k.j. celk. výmery,*
- 9 závodov vyše 17.4 k.j. do 34.8 k.j. celk. výmery.*

Z tejto štatistiky je zrejmé , že tunajšie obyvateľstvo tvorí väčšinou len drobné roľníctvo, ktoré pri početnejšej rodine nebude sebestačné a preto sotva najdeme závod, kde by si členovia rodiny nemuseli prílepšovať príjmy nádeničením, službou alebo inou prácou mimo zemedelskej. pred válkou a tiež tesne po prevrate pomáhaly si tiež húfnym vystáňovaním do Spoj. Štátov, Kanady, Argentíny, ba áno aj do Austrálie. V Tepličke niet domu, kde by niektorý člen rodiny, nebol býval alebo hoci v prítomnej dobe nebol za morom !

Chov zvierat je v Tepličke dosť intenzívny. Podľa štatistiky z roku 1930 bolo v obci napočítané :

- a/ hovädzieho dobytku : kráv 178, jaloviny / jalovic a juncov / 123, volov 62, celkom 363 kusov,*
- b/ koní /ťažných/ 26 kusov,*
- c/ dobytku bravčového 271 kusov ,*
- d/ ovci 293 spolu so 108 jahniatkami, ponechanými na chov ,*
- e/ hydiny asi 760 kusov.*

Pečlivosť o zušľachtenie zvieractva je postarané dozorom štátneho okresného veterinára. Zavedená kontrola nákupu ako aj chovu plemenných býkov, kancov a baranov. Občasná prehliadka maštalí z ohľadu hygienického, štepenie zvierat proti nákazlivým nemociam.

Včelárstvo je v primitívnych začiatkoch. Prevádza ho len 5 roľníkov i to neodborne.

Záhradníctvo okrasné a užitkové sadárstvo prevádza sa len v nepatrnej miere. hospodárske vzdelanie a povznesenie občianstva nie je postarané. Občasné odborné prednášky, ktoré sa konajú veľmi zriedka nemožu nahradiť veľmi potrebné dôkladné odborné vzdelanie tunajšieho roľníctva, odborné školenie dorastu hatí nedostatok hmotných prostriedkov rodičov. Doba hospodárskych prác je približne táto : senoseč najvčasnejšie 10. júna, riadne okolo 20. júna,

žatva ozimín najvčasnejšie 15. júla, najneskoršie 1. augusta, skludzeň zemiakov a okopanín od polovice septembra, najneskoršie koncom septembra a potrvá do polovice októbra. Jarné práce závisia od trvania zimy a ich začiatok môžeme položiť asi do polovice apríla, niekedy však začnú skôr, niekedy pozdejšie, podľa utvárania sa počasia.

Druhy rastlín, ktoré prevládajú na lúkach sú : devätsíl, čiže veľký lopúch, iskiernik, blatúch čiže záružlie, orsej, tomka vonná, bojínok lúčny, bolševník čiže bršť, d'ateliny, kakosty, kohútiky a klinčeky, rasca lúčna, púpava, kopretina alebo králik, na močiaristých miestach ostrica čiže šarina.

Lesy sú výlučne ihličnaté. Prevláda smrek obecný, menej borovic čiže sosien, sem - tam ojedinele jedle. Po čistinách stretávame sa s borievkou /jalovcom/. Na južnom okraji vnútornej obce nachádza sa malý modrínový háj. Vysadený bol údajne na úradný rozkaz aj v iných obciach Spiša z príležitosti tragickej smrti kráľovnej Alžbety, manželky Františka Jozefa I., ktorý s ňou r.

1898 dlel v Levoči na tzv. cisárskych manévrach, kde ju zastihla smrť zablúdenou /?/ guľou vojenskej pušky. Iných pamätných stromov na území Tepličky nenachádzame.

Zvláštnych druhov zvierat pre obec a kraj typický tiež niet.

Teplička sama nemá zvláštneho nerastného bohatstva ač práve leží v bezprostrednom susedstve baňských a hutníckych závodov Bint a Roztoky. Z tunajšieho obyvateľstva mal dlhé roky kutiace právo istý, dnes už zomrelý roľník Matej Murdžák, ktorý však so svojimi kutacími prácami nedosiahol výsledku jednak pre nedostatočné odborné vzdelanie /prevádzal ich čiste diletantsky/, jednak pre nedostatok hmotných prostriedkov. Piesok a pieskovec v úpäti Ježovej hory sa nachádzajúci najskromný odbyt u pomníkových podnikov /kamenárov v Sp. Novej Vsi /.

Priemyselných a obchodných závodov Teplička nemá. Z domáceho priemyslu udržuje sa tu dosiaľ výroba domáceho plátna a tkanie obyčajných domácich pokrovcov. V obci je jedna krčma s pričleneným malým obchodom s koloniálnym zbožím. Majiteľom je Matej Filip, tunajší príslušník, uvedomelý Slovák, vytrvalý a obetavý člen americkej Slovenskej Ligy za války. Hostinec aj s obchodom odkúpil pri svojom návratu do vlasti začiatkom r. 1920 od býv. majiteľa Eugena Neumanna, ktorý bol jediným obyvateľom židovskej národnosti v obci. Presťahoval sa ešte v temže roku do Košíc. Intenzívny je obchod s dobytkom. Hovädzí dobytok /voly, kravy, teľatá /, bravčový dobytok, ovce a jahňence /najmä v jarnej sezóne/ najdú dobrý odbyt u mäsiarov a údenárov spišsko - novoveských, ktorí sa v obci často obracajú. Prevádza sa bezprostredne na mieste a cestou výročných a mesačných trhov v Spiš. Novej Vsi. Doba výročných trhov /4 krát do roka / v stredu a vo štvrtok a v marci okolo Jozefa, v júni okolo Jána Krstiteľa, v septembri o Michala a v decembri okolo Poč. P. Márie. Mesačné trhy sú vo stredu uprostred ostatných mesiacov. Tepličania navštevujú však aj výročné a niektoré mesačné trhy tiež v Levoči, v Sp. Vlachách, vo Vondrišli, majitelia koní zajdú si aj do Popradu, Kežmarku, a cieľom nákupu koní zablúdia niekedy aj na gemerskú stranu do Rožňavy, Veľšavu, na Moldavu, na Košicko a na Prešov. Účasť na dobytčích trhoch stal sa zvykom u tunajších roľníkov, trhy sú im akosi ľudovou burzou, kde, keď už iného nie, prezviedajú sa o cenách dobytku, prezrú si vystavený dobytok a nezamľme tiež ich význam pre pestovanie pospolitosti medzi roľníctvom všetkých okolitých obcí okresu, k čomu hojnosť novoveských hostincov poskytuje viac než výbornú príležitosť samozrejme nie na suchu.

Železničnej stanice, zastávky Teplička nemá. Košicko - bohumínska železnica dotýka sa sice severnej hranice katastru obce pri ústi potoka Brusníka do Hornádu /435/, bo dokonca pri oblúku rieky Hornádu aj pretína jej územie na malom kúsku, čo však bolo vždy nedostatočným dôvodom k tomu, aby mohla byť pre obec Tepličku sriadená železničná zastávka, keďže sama obec je asi 1,2 km vzdialená najbližšiemu strážnemu domku čís. 4 pri ústi potoka Brusník a preto žiadosť obce o túto zastávku aspoň k niektorým osobným vlakom správa Čsl. štátnych železníc vždy zamietla.

Železničná stanica Sp. Nová Ves a Markušovce sú asi stejne vzdialené od Tepličky a vzdialenosť činí asi 6 km ku ktorejkoľvek z týchto staníc. Premávka smerom k Sp. Novej Vsi odbavuje sa po obyčajnej vozovke 5,4 km výlučne vozom a peši. Vozovka táto je teprve od pily Pod Skalou o niečo zlepšená. Autá /osobné/ sa tejto ceste najradšej vyhýbajú najmä na jar, v jeseni a v zime pre veľké blato, snehové záveje ale najviac pre stúpanie a pre chatrný stav cesty. Omedzujú sa len pre čas najnutnejšej potreby ako je súrna návšteva lekára, komisie úradov a pod. Pravidelnej automobilovej premávky sa Teplička snád' nikdy nedožije. Ešte v horšom stave je cesta vedúca do Markušoviec. touto ešte auto nejazdilo ani nebude. Hoci sa každoročne vysypuje, opravuje obcou, je stále rozrytá povrchovou vodou, stekajúcou pri odmäku a dažďoch po svahu kopca, v úpäti ktorého vedie k Markušovciam. Tretia cesta, vedúca z Tepličky na juh je obyčajne poľná cesta a nezprostredkuje styk so žiadnou obcou. Užíva sa jej len k doprave zbožia a dreva do obce.

Peňažný ústavov, družstevných podnikov obec nemá. Svoje úspory ukladajú obyvatelia do peňažných ústavov v Spiš. Novej Vsi. Tepličania, najmä tí, ktorí po prevrate vrátili sa z Ameriky

mali v tomto čase hodne usporených groší, avšak prilišný hlad a baženie po pozemkoch ich olúpil o ne. V poprevratných rokoch hromadne navštevovali verejné dražby v okresnom meste, v Markušovciach a platili mnohokrát veľmi premrštené ceny za pozemky, ktorých kvalita ba niekedy aj výmera boli pochybné, o čom sa presvedčili často až pri pozemnoknižných prevodoch pri čom boli pravda nemile sklamaní. Tak ešte r. 1924 platili za 1 k. jutro na mestskom chotári 30.000 - 40.000 Kč. Mnohí si k tomu vystavili domky, nanovosriadili /sreorganizovali/ svoje hospodárstvo, ktoré cez válku len doma zostavšia žena s deťmi prevádzala, prišla pozemková reforma, pri ktorej Tepličania prihlásili sa o 65,8 k.j. pašienky zo susedného katastru Markušovce, z voľnej ruky od toho istého majiteľa býv. baróna Mariássyho odkúpili r. 1927 tzv. Babinu vo výmere 108.0 k. jutár v cene asi 400.000 Kč včete všetkých vedľajších výloh tiež za účelom väčšej pašienkovej plochy /chov dobytku/. Získania prostriedkom k ukojeniu hladu, ktorý sa skoro zvrhol v nenásytnosť po pozemkoch u tunajšieho ľudu a že tomuto pudu bola obetovaná skoro všetka hotovosť obyvateľov. Dnes už len niekoľko málo jedincov má aké - také skromné úspory v peňažných ústavoch alebo doma hoci verejná mienka okolia, najmä mesta a mešťanov je iná avšak nepravá. Súčasná hospodárska tieseň gniavi tepličského roľníka zrovna tak, ako roľníkov ktorejkoľvek z okolitých až po uši zadĺžených obcí. Je sice pravda, že zadĺženosť jednotlivcov nie je tak veľká ako inde, politická obec tiež nie je zadĺžená, nakoľko nemá vlastného majetku, má však už nateraz tiež svojich 390 % obecných prirážok, ktoré obťažujú však poplatníka - jednotlivca.

V obci sú 4 väčšie skupiny lesného poľnohospodárstva, a to : Urbariálna obec, Kompossesorát Ján Timko a spol., Kompossesorát Ján Koňak a spol., Pašienková spoločnosť Babiny, ku ktorej sa druží správa pašienkov prídely z pozemkovej reformy ako neodvislá jednotka, kým prvé spomenuté 4 úzko kooperujú medzi sebou. Tieto spolu spravujú dohromady 641.8 k. jutár lesa a 212.8 k. jutár pašienok. Dozorčimi úradmi I. stupňa sú Okresný úrad /lesné oddelenie/ v Sp. Novej Vsi a Pašienkový inšpektor v Lipt. Sv. Mikuláši.

O ďalšie vzdelanie obyvateľstva postarané je obecnou knižnicou, sriadenou dňa 20. Decembra 1925. Knižnica táto má dnes 167 viazaných sväzkov. Počet čitateľov pohybuje sa medzi 30 - 50. Priemer vypožičaných sväzkov /každý sväzok počíta sa len raz / činí ročne asi 120. Pripadne tedy na 1 čitateľa ročne 4 nestejné sväzky priemerne pri čom môže byť počet skutočne prečítaných kníh /1 sväzok viackrát požičaný/ i vyšší. Obecného domu, čítarne v obci niet. Knižnica obecná je umiestnená v budove r.k. ľudovej školy. O osvetovú činnosť sa stará Miestna osvetová komisia /MOK/. O významných jubileách, slávnostiach pozýva si prednášateľov a rečníkov od Okresného svetového sboru v Spišskej Novej Vsi, prípadne od tamojšej Odbočky Matice Slovenskej. O odborné vzdelanie je najnovšie postarané prednášateľmi Okresného národohospodárskeho sboru a Okresnej odbočky roľníckej osvetu v Spišskej Novej Vsi. Vydrižovaný bol dosiaľ 1 kurz varenia pre gazdiné.

Telovýchovných spolkov v obci niet. Jestvuje 36 členový hasičský sbor, ktorý sa od roku 1929 pekne rozvinul. Má 1 motorovú striekačku, 1 štyrkolesovú ručnú striekačku a plnú výzbroj pre členstvo. V roku 1933 vybudovaná bola nová hasičská zbrojnica spojená so strážnicou, zriadené boli 2 betonované nádrže /sberne/ na vodu s obsahom 100 m³ vody, pravidelným výcvikom členstva, pravidelnou nočnou strážou, soslilnenou v letných mesiacoch tiež hasičskou strážou je o ohňobezpečnosť v obci postarané. V zime sbor vyvíja vzdelávaciu a osvetovú činnosť, usporiadaním odborných prednášok a iných kultúrnych podnikov. Príslušníci Republikánskej strany maloroľníckeho ľudu majú ustavenú Roľnícku Besedu s 27 členmi a Miestnu jednotu slovenského roľníckeho dorastu so 16 členmi. V činnosti ich hatí neporozumenie so strany občianstva iného politického presvedčenia, ktoré je vo väčšine.

Škola je rím.-katolícka ľudová. Od septembra 1931 je dvojtriedna. Druhá trieda je stále dočasná, nakoľko je umiestnená provizorne v súkromnom dome. Aktuálna je otázka novostavby školy, ktorá viazne pre nedostatok finančných prostriedkov.

Ku charakteristike obce prispieva jej malebná poloha, krásny výhľad na Tatry, Levočské hory a na Branisko, pod tepličským vrchom na celú novoveskú kotlinu a na Spišsko - gemerské vrchy na južnej strane. Ľud je rázovitý, usilovný, striezlivý /ženy vôbec nepijú liehových nápojov/ a pracovitý. V letných mesiacoch je obec rada navštevovaná výletníkmi mesta. Významné je jej pomerne značné bohatstvo lesa a je len škoda, že aj drevársky priemysel, ktorý jedine by mohol priaznive pôsobiť tak na hmotný ako aj na kultúrny rozvoj obce, v prítomnej dobe stagnuje. Jediný produkt, ktorého má obec nazbyt - drevo - nemá dnes ceny a žiadúceho odbytu.

Intelektuálov a inteligencie zo svojho lona Teplička nateraz nemá. Jedinou významnou osobnosťou bol býv. farár a titul. Kanoník Jozef Murdžak v Rabči, v Orave, ktorého kolíska stála v rodnej chalupe v Tepličke. Zomrel 30. Marca 1927 vo svojom pôsobišti vo veku 79 rokov. Spomenuli sme už pri zmienke o nerastnom bohatstve Tepličky jeho vlastného brata Mateja Murdžaka roľníka, ktorý už tiež nie je medzi živými. Nebohý Jozef Murdžak kanoník zanechal po sebe dosť značný majetok a na jeho šľachetné smýšľanie svedčí aj nadácia Kč 20.000,- pre podporu vysokoškolských študentov v prvom rade z rodiny Murdžakových a keby takých nebolo, trebárs aj iných rodín v Tepličke domovské právo majúcich. Nadáciu spravuje r.k. biskupský úrad v Spiš. Kapituli. Neb. Kanoník Jozef Murdžak počítal zrejme s vnukami svojho brata Mateja Murdžaka, ktorý pri spisani záveti neboli ešte ani školopovinnými. Ukázalo sa však, že tieto deti nie sú schopnými ani stredoškolským štúdiám a preto nadácie rodina Murdžakových sotva užije. Snáď sa časom z terajšej študujúcej mládeži Tepličky niečo vyklube a stane sa tak opravenou tohoto dobrodinia.

Pre zaujímavosť uvádzame tu ceny potravinových článkov dl'a úradného popisu z r. 1770: 1 miera pšenice stála 1 zl. 30 krajciarov, žita 75 krajciarov, jačmeňa 60 kr., ovsu 45 kr., 1 funt hovädziny 3 kr., 1 funt baraniny 2 i pol kr., bravčoviny 3 a pol kr., 1 funt masla 15 kr., 12 vajec 4 kr., 1 holba vína 10 kr., piva 1 kr., pálenky 9 kr., atď.

Až do roka 1779 pochovávali Tepličania mŕtvých okolo kostola, čo však bolo za farára Jozefa Dubyho zakázané. Roku 1782 postarala sa Teplička o nový cintorín za dedinou, neďaleko bývalej Mariásovskej kúrie /terajšej krčmy/, kde sa i teraz pochováva, avšak bol r. 1934 na jar o dobrú polovicu smerom na sever rozšírený a oplotený riadnym múrom, lebo starý múr bol v rozvalinách.

Odo dňa 12. Septembra 1920 účinkuje tu učiteľ Eduard Alexy pri čom v dobe od 1. okt. 1922 do 30.sept. 1933 účinkoval tu na II. doč. Stanici Ján Slavkovský, abiturient št. reál. Gymnázia v Sp. Novej Vsi ako výpomocný učiteľ, od 1.sept.1933 do 31.dec.1933 na teže stanici výpomocná učiteľka Mária Kapallová, od 1.jan.1934 do 31.aug.1934 Antonia Pavlíková, doč. Učiteľka z Třebíča, konečne od 1.sept.1934 doč. Učit. Maria Říhová, zo Starého Postřekova u Domažlíc.

Bolo by nevďačnosťou nespomenúť tu najlepšieho znalca spišských dejín, autora niekoľkých monografií spišských dejín a pisateľa kroniky obce Teplička a jej školy do štátneho prevratu 1918. Je ním Matúš Pajdušák, dekan - farár v Smižanoch, ktorý ako taký pôsobil v Markušovciach v rokoch 1918 - 1923, odkiaľ prešiel na terajšie svoje pôsobišie. Ako literárny historik je široko - ďaleko známy nielen doma na Spiši, ale aj za hranicami, najmä v Poľsku, kde s význačnými osobnosťami vedeckého sveta pestoval styky ešte ako mladý kňaz dávno pred prevratom. Bez jeho vzácných príspevkov by boly dejiny Spiša a najmä našich zastrčených dedín a jeho ľudu hluché a prázdne. On je tým, ktorý prvý raz hovorí k nám slovami slávneho Cassiodora : „Vo dne i v noci uvažuj pamiatky otcov, zpytuj počiatky národa svojho, pozoruj na deje a pomníky zápisiek, lebo ohavnou vecou je, keby si vo svojej vlasti ako cudzinec chodil.“

Pôvodu domáceho obyvateľstva dotkla sa táto krátka monografia už na príslušných miestach. Čo sa týka sociálneho rozverstvenia, bolo už spomenuté, že väčšinu obyvateľstva tvoria roľníci, ktorých majetok však nie je vstave vyživiť ich rodiny a preto si pomáhajú nádeničením, službami a prácou, aká sa dnes v ťažkých dobách nezamestnanosti tu - kde naskytne. Staršia generácia, ktorá pomaly vymiera, zachovala si niektoré fonetické zvláštnosti nárečia /ruské či rusínske slová, výrazy, zvraty, porekadlá a prípovedi, piesne/, ktoré v zachovalejšej forme udržaly sa po

dnes na Závadke a Poráči a ktorým naši dedkovia len v intímnych chvíľach, v úzkom krúžku výlučne najstaršej generácie hovoria a pripomínajú tak minulosť a pôvod svojich pradedov. Tiež svojho pôvodného kroja držia sa krčovite, kým mladšia generácia sa s týmito zvláštnosťami už nadobro rozlúčila. Hovorí sa už spišským dialektom, krojov už nenosí, iba ak dievčence sa kedy -tedy o hlavných sviatkach vystroja do parády, ale to už tiež nie je ten pôvodný, rýdži „ruský“ kroj. Prezdvíčka okolitých obcí však prischla na tunajšom ľude, že sú „Rusnáci“ a „Rusky“. Povahove je však tento ľud zvláštny. V radosti neskrotne veselý, v smútku a nešťastí plačlivo skleslý. Je tedy hodne pudovo založený, vznetlivý, hnevľivý a pomstychtivý, o čom svedčia mnohé pravoty a súdy veľmi často pre malicherné príčiny. Je tiež hrabivý po majetku a beda tomu, kto by sa opovážil niekomu pol brázdy odorať na roli. Zvady pri delení sena na spoločných zdedených lúkach, pri delení dreva zo spoločného lesa opakujú sa ako pravidlo každý rok. Pripisuje sa mu aj zbožnosť, no pri toľkých povahových nedostatkoch zdá sa byť otázka nábožnosti len núdzovou cestou k tomu, ako vyporiadať zlé svedomie opäť v prospech svojho „ja“. Je to tedy zbožnosť negatívna, nepestujúca účinnú lásku k bližnému, neznajúca úsilie sebapoznania a sebazdokonaľovania. Vyporiadať svoje svedomie a - dosť , zostane všetko po starom.

S výchovou dieťok si rodičia nerobia mnoho starostí. Zomre-li v početnejšej rodine dieťa - kojenec, sú tomu rodičia len radi. Aby sa rodič venoval výchove dieťok aj po stránke duševnej a povahovej, na to mu nestačí čas, keďže svoje dieťa temer celý deň ani nevidí. Terajší rodič dobrorečí škole čiste s tohoto stanoviska, že vo svojej starosti o každodenný chlieb nemusí sa starať o výchovu a duševné potreby dieťaťa, lebo bremeno to mu preberá škola. Rád by videl aj materskú školu ba aj jasle tiež len z tohoto dôvodu pravda, len ak by ho to hmotne nestálo veľa.

Konzervatizmus tunajšieho ľudu zachoval mu v minulosti reč a Teplička ani v najmenšom nepodľahla maďarizácii. V prítomnej dobe je mu však na škodu, lebo nestačí horečnému tempu civilizácie v terajšej dobe.

Svetová válka vyžiadala si aj z tunajšej obci svoje obeti. Sú to : Michal Olejník, ranený na ruskom bojišti v jeseni r. 1914; zomrel vo vojenskej nemocnici; Ján Timko, padol na ruskom bojišti; Štefan Nedorostek. O poslednom došla správa už po prevrate, že zomrel v ruskom zajatí.

Z italského zajatia sa vrátili ako čl. domobranci v r. 1919 Ján Jasečko, Jozef Holečko, Jozef Koňak, Matej Hudran, bývali príslušníci 8. Domobraneckého prápóra. Mnohí iní boli v zajatí v Rusku, Rumunsku, snád' i inde.

Pamiatky staviteľské : gótická klenba svätyne kostola z XV. Storočia, maľba na nej z r. 1850, oltár hlavný z r. 1920, obraz na ňom je umelecké dielo povestného maliara z Levoče Jozefa Canciga z r. 1853, bočný oltár sv. Rodiny pochádza z Nyiregyházu, obraz na ňom je umelecky cenný z XVIII. Storočia, kaplička za dedinou z doby Marie Terezie. Súkromné zbierky zbraní, obrazov vidieť u Edmunda Mariássyho v Markušovciach. Listiny, najstaršie, vzťahujúce sa na vznik obce sú tiež v archíve Marássyoch.

Súčasným žijúcim historikom je Matúš Pajdušák, dekan - farár v Smižanoch.

Vo svetle novej doby .

Napísal Ľudovít Uhrín, správca školy v Tepličke

V lete roku 1914 vypukla I. svetová vojna. Trvala štyri roky. Bola zreým ovocím odsúdeného vývoja XIX. Storočia. Jej následkom sa zmenil politický, sociálny, hospodársky, kultúrny a nábožensko-cirkevný život celého sveta. No obrala tiež nejednu rodinu v obci o otca či syna. Po vojne stúpa životná úroveň ľudu v tejto obci. Badať rozvoj remesiel, ako výroba dreveného bačovského riadu, vyrezávaných pastierskych palíc a tkanie handričkových pokrovcov.

Z rozpadnutého Rakúsko - Uhorska vznikla 28. 10. 1918 Československá republika. Za tejto republiky nastal v Tepličke rozkvet poľnohospodárstva a pastierstva.

Na začiatku 20. Storočia badať v Tepličke čulý spolkový život. V r. 1928 bol tu založený dobrovoľný hasičský spolok. Jeho zakladateľom bol tunajší učiteľ Eduard Alexy.

Od 5.-14. júla 1929 bola usporiadaná v Novej Vsi hospodárska, priemyselná a kultúrna výstava. Z obce sa jej zúčastnil hasičský spolok pod vedením veliteľa Eduarda Alexyho. 5. júla pri príležitosti odhalenia pomníka gen. M. R. Štefánika v Spiš. Novej Vsi ako slávnostná asistencia. V septembri roku 1929 bola obcou pre tunajší hasičský spolok, zakúpená motorová striekačka. V r. 1932 - 33 bola založená kronika požiarného hasičstva v Tepličke.

V roku 1934 bol v obci starostom Ján Dutko.

V prvých rokoch II. svetovej vojny rástol medzi prostým ľudom, ale i medzi inteligenciou odpor k uprednostňovaniu nemeckých národnostných skupín. Vlastenecké skupiny oživilí hnutie odporu. Na svoju stranu získavali ľudí najslabších ľudových vrstiev. Medzi najvytrvavejšie ohniská odporu patrila okrem iných obcí aj obec Teplička. Protinemecké zmýšľanie do obce sa začalo šíriť prostredníctvom baníkov z obce, ktorí pracovali v Rudňanoch a železničiarov. V tej dobe pracovala v obci vlastenecká skupina, s ktorou intenzívne spolupracoval železničný kurič Juraj Holečko zo Spiš. Novej Vsi, ktorý tu mal príbuzných. Vlasteneckú skupinu okrem robotníkov zo závodu na výrobu sádry, píly na Podskale a bani v Rudňanoch tvorili aj roľníci. Najčastejšie sa schádzali u Jozefa Chlebového.

Obyvatelia obce na začiatku II. svet. Vojny žili pomerne pokojné časy. Až po SNP začali pociťovať, čo je to vojna. 26. augusta 1944 bolo bubeníkom v obci oznámené, že všetci zbraneschopní chlapi i nevojaci majú nastúpiť do kasární v Spiš. Novej Vsi. V tom čase mali ju pod kontrolou partizáni. Na vojenčinu nastúpilo približne 10 ročníkov. Nemecké jednotky podnikali proti partizánom a vojakom akcie. Pri týchto akciách padol naproti pošte v Spiš. Novej Vsi rodák z Tepličky Michal Timko, železničný robotník. /Narukoval a pri týchto pouličných bojoch padol aj s viacerými našimi ľuďmi. Menovaný bol pochovaný v rodnej obci./

Počas povstania do obce z lesov prichádzali menšie skupiny partizánov. Poväčšine sa usadili v majeri na Babine. Do obce prichádzali si zaobstarať potraviny a pobrali aj kone na prepravu munície. Často im niekto z obce robil v noci sprievodcu, pretože sa nevyznali v teréne.

V októbri 1944 sa stalo veľké železničné nešťastie na železničnej trati Košice - Žilina. V chotári obce v katastri „Leščiny“ na výhybni Nemci zháňali z celého okolia ľudí do Spiš. Novej Vsi na kopanie zákopov. Chystali si totiž obranné pozície na bezpečný ústup svojej armády, ktorá ustupovala pred Červenou armádou. Ľudí na tieto práce privádzali vlakom. Keďže partizáni chceli zmaríť plány Nemcov, upozornili na to ľudí. Potom podmínovovali trať na

uvedenom mieste, asi 300 krokov od strážnice. Trať bola totiž strážená Nemcami. Nemci počítali s partizánmi, preto zabezpečili bezpečnú prepravu ľudí tak, že pred rušeň pripli ešte tri vozne, do ktorých nesmeli sadieť ľudia. Žiaľ, ľudia neposlúchli rozkaz a dopadlo to pre nich hrozne. Ráno okolo 7.30 hod. vlak narazil na mínu. Predné vozne boli rozbité a z ľudí, čo boli v nich ostalo máločo nažive. Na mieste nešťastia prišla sanitná služba zo Spiš. Novej Vsi a ranených odviezla do nemocnice v Levoči.

Keď sa Nemcom aspoň na čas podarilo povstanie potlačiť a partizánov zahnať do lesov, prichádzali často partizáni do dediny a pýtali si civilné šatstvo, aby sa mohli dostať domov. Vo vojenskej uniforme by to bolo pre nich nebezpečné. Bolo to v novembri 1944. Nasledujúce mesiace prešli pokojne. Keď sa fronta približovala bližšie k Spiš. Novej Vsi, občania obce žili v obave, že Nemci pri ústupe poberú z dediny chlapov na robotu do Nemecka. Z tohoto dôvodu postavili v dedine hliadky. V prípade príchodu Nemcov do obce boli pripravení ujsť do lesa a poniektorí mali doma vybudované úkryty. Nemci pri ústupe odstreľovali na železničnej trati stĺpov a 20.januára 1945 podpálili pílu na Podskale. V nasledujúce tri dni prechádzali cez obec nemecké hliadky. Nemci z Nálepky brali do Spiš. Novej Vsi dobytok a ovce. Od Markušoviec sa však objavilo lietadlo a začalo na nich zhadzovať bomby tak, že črepiny dopadali až do dediny. Našťastie sa nikomu nič nestalo. 23.januára r. 1945 sa ráno i po celý deň objavovali v obci prieskumné hliadky Červenej armády v smere Babina, Potúčky a Dúbravy. 24.januára nad ráno okolo 4.00 hod. do obce prišla Červená armáda. Ešte hneď ráno začali zakopávať na kopci za dedinou mínometry menšej ráže vo smere na Spiš. Novú Ves. Okolo deviatej hodiny dopoludnia dopadol prvý delostrelecký granát do dediny a to do sýpky Michala Zekuciu vedľa školy. Za týmto nasledovali ďalšie. Počas toho bola jedna žena zabitá aj s dieťaťom a jeden chlapec bol ranený na ruke. Večer okolo 10.00 hod. dopadol granát do kostola. V nasledujúce ráno dopadol prvý granát do domu Jána Zekuciu, kde zabil ruského lekára a ošetrovatelku. Nastala v obci panika a ľudia sa rozutekali na Babinu, do Doliny iní zase do Korytna a na Závadku.

To boli tie najrušnejšie dni počas II. svetovej vojny v Tepličke. Počas nich najviac trpeli ženy a deti, prenasledovaní strachom, zimou a hladom.

26.januára ráno sa konečne pohla Červená armáda z obce smerom na Spišskú Novú Ves. Posledný ruský vojak opustil dedinu na druhý deň ráno. Pri presune ruská armáda potrebovala povozy na presun munície a tak s nimi odišli z obce piati furmani. Hneď po odchode ruských vojsk sa začal v obci organizovať národný výbor.